

S P O D

**toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıları
bozmak için yeni ittifaklar arayışı**

toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıları bozmak için yeni ittifaklar arayışı

Proje Koordinatörü:
Berfin Atlı

Yazar:
Berfin Atlı

Redaksiyon ve Son Okuma:
Sevcan Tiftik

Öneriler ve Katkılar:
**Barış Ozan Kaya,
Mertcan Doğan,
Oğulcan Yediveren,
Zeynep Kuyumcu**

Tasarım ve Uygulama:
Getu Creative
www.getucreative.com

İstanbul - Türkiye, 2023.

İletişim:
berfin@spod.org.tr
info@spod.org.tr

Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Anlatıları Bozmak İçin Yeni İttifaklar Arayışı projesi; **Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Araştırmaları Derneği (SPOD)** ev sahipliğinde gerçekleşmiştir. **Demokrasi, Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Derneği (DEMOS), Havle Kadın Derneği, Pozitif Dayanışma** projenin partnerleri ve oluşturulan ittifak grubunun çalışmacıları arasındadır.

İttifak bileşenlerini oluşturan ve her süreci adım adım birlikte ördüğümüz **Barış Ozan Kaya, Mertcan Doğan, Nayuk N. Mayuk, Oğulcan Yediveren ve Zeynep Kuyumcu'ya** değerli katkıları için teşekkürler.

Projenin doğmasındaki emeği için **Marsel Tuğkan Gündoğdu'ya**, projeye olan temasları ve katkıları için **Zarife Akbulut, Baran Gündoğdu, Hatice Demir ve Erkan Çıvak'a** teşekkürler.

Tasarımdaki emeği kadar kendi yaratıcı, büyüdü dünyasında vaat ettiği yolculuklar için de **Birol Koyuncu'ya** teşekkürler.

içindekiler

6	biz kimiz?
9	önsöz
12	giriş
14	yöntem
20	toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin tarihi ve bugünü
28	anlatı gücü oluşturmak neden önemli?
32	tematik toplantılar
36	derinlemesine görüşmeler
49	bir ittifak denemesi
56	çalıştay sunumları
63	grup çalışmaları ve bulguları
75	swot analizi
82	sonuç
85	kaynakça
89	proje albümü

biz kimiz

Sosyal Politika, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Araştırmaları Derneği (SPoD)

2011 yılında bir grup akademisyen, hukukçu ve aktivist tarafından kurulan, hak temelli ve hizmet yönelimli çalışmalar yürüten bir LGBTİ+ örgütüyüz. Türkiye’de LGBTİ+’ların cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlerine dair kendilerini baskı altında hissetmeyecekleri bir yaşam için gerekli sosyal politikaların üretilmesine katkı sunmayı amaçlıyoruz. Bu amaçla yürüttüğümüz savunuculuk çalışmalarının yanında LGBTİ+ topluluklarına yönelik hizmet modelleri geliştirerek kamu kurumlarına örnek oluşturmayı, buralardaki ayrımcılığın her şeklini ortadan kaldırmayı ve uzun vadede LGBTİ+’lara özel hizmetleri kamu ve özel sektör iş birlikleri ile sunmayı hedefliyoruz.

Demokrasi, Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Derneği (DEMOS)

Demokrasi, Barış ve Alternatif Politikalar Araştırma Derneği (DEMOS), 2015 yılında, sosyal bilimler alanında çalışan ve bilgi üretimini ortaklaştırmayı amaçlayan kişiler tarafından Ankara merkezli olarak kuruldu. Kurulduğu günden bu yana geniş anlamıyla barış çalışmaları etrafında araştırmalar yaptı, Türkiye ve dünyadan örnekleri inceledi. Bunları yaparken toplumsal cinsiyet bakış açısını merkeze aldı. DEMOS, toplumsal barışın tesis edildiği, bütün kimliklerin eşitlik içinde yaşadığı bir toplum hayal eder. Bu doğrultuda araştırmalar, analizler ve çeviriler yapar ve bunları paylaşır. DEMOS hak özneleri, toplumsal barış mücadelesi veren örgütler, aktivistler ve araştırmacılar için ve onlarla birlikte eleştirel ve erişilebilir bilgi üretir. Bu bilgiyi basılı ve dijital yayınlar, podcast’ler, konferanslar, atölyeler, seminerler vb. aracılığıyla paylaşır.

Havle Kadın Derneği

Havle Kadın Derneği; kadınların ve bilhassa Müslüman kadınların hayatlarının her alanında karşılaştıkları zorluk ve engellerle mücadele etmek amacı ile “Türkiye’nin ilk Müslüman feminist Kadın Derneği” olarak 2018 yılında Üsküdar’da kuruldu. Havle “kuvvet” demek. Adımızı aldığımız Havle Bint-i Salabe, kocası tarafından maruz bırakıldığı haksızlığa itiraz eden Müslüman bir kadındı. Allah’ın, Havle’nin duası ve itirazları üzerine Mücadele suresinin ilk dört ayetini Hz. Peygamber’e vahyettiği biliniyor. Havle haksızlığa karşı durma konusundaki kararlılığı ile derneğin ismine ilham oldu. Reçel Blog, Kadına Şiddete Karşı Müslümanlar İnisyatifi ve Kadınlar Camilerde gibi oluşumlar kadınlar, özelde de Müslüman kadınlar için feminizm içerisinde yeni bir alan açtı. Biz de bu alanı genişleterek feminist hareketi büyötmeyi hedefliyoruz. İslam dininin ataerkil yorumlarına, hayatlarımızı çevreleyen toplumsal normlara ve bu normların dini referanslarla ilişkilendirilmesine karşı feminist perspektiften bir söz söylemeyi ve bunu yaygınlaştırmayı dert ediyoruz. Ayrıca, kadınların toplumsal meselelere dair hikayelerinin, mücadelelerinin ve çözümlerinin evrensel bir feminizm tanımına her zaman sığmadığı düşüncesinden yola çıkarak feminizmin yerelliğini savunuyoruz.

Pozitif Dayanışma

Pozitif Dayanışma, HIV ile yaşayanların ayrımcılığa, damgalamaya, nefrete maruz bırakılmadığı özgürlükçü değerlerin benimsendiği bir toplum yaratmak amacıyla 2019 yılından bu yana çalışmalar yürütüyor. İnisyatif, HIV ile yaşayanlardan, farklı hak alanlarında savunuculuk yapan gönüllülerden, aktivistlerden ve psikologlardan oluşuyor.

önsöz

Elinizdeki rapor; Türkiye’de 2023 seçimlerine, öncesine ve sonrasına tanıklık ederek söz konusu zaman diliminde bir ittifak girişiminin hikayesine, başarısına ve çuvallamalarına odaklanmaktadır. Bu ittifak; birbirlerinden farklı alanlarda çalışan dört sivil toplum kuruluşunun toplumsal cinsiyet karşıtı (anti-gender) hareketleri¹, bu hareketlerin aktörlerini ve bu hareketlerin inşa ettiği anlatıları yakından tanıma ısrarı ve bazı itirazları sonucunda kendisini var etti. Son yıllarda etkisini daha çok hissettiğimiz kutuplaştırıcı ve gergin siyasi atmosfer, demokratik kurumların farklı pozisyonlardan üstlendikleri zorluklar, mücadele etmek zorunda kaldıkları baskı iklimi sadece sivil alanı daraltmakla kalmadı, mücadele mekanizmalarımızı, müdahale tekniklerimizi, alıştığımız aktivizm yapma biçimlerini de dönüştürdü. Baskı iklimi, Temmuz 2016’daki başarısız darbe girişiminin hemen ardından ilan edilen olağanüstü hâl ile daha çok somutlaşmış ve seçim dönemi ile beraber iyice pekişmişken; bizler bu süreçte toplumsal alanda siyaset bilimcilerin ve sosyal bilimcilerin de işaret ettiği gediklerden söz etmeye başladık. Bu gedikler farklı toplumsal grupların içe dönüş dinamiklerine kapanmasına neden oldu. Daralma halini ve gedikleri oldukça başarılı bir şekilde heybesinde saklayan ve zamanı geldiğinde kullanan iktidar partisi, Türkiye’nin demokratik bütünlüğünün bir parçası olan ve ülkedeki insan hakları ihlallerine karşı mücadele eden tüm ilerici hareketleri bastırmayı hedefledi. Bu saldırılar fiziki ve somut tezahürlere sahip olduğu kadar, soyut ve dilsel şiddet biçimlerini de görünür kıldı. Elinizdeki rapor, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin anlatsal gücüne ve bu gücün kimlerin hayatına şiddet olarak döndüğüne odaklanıyor.

Bu noktada toplumsal cinsiyetin, feminist hareketlerin ısrarla üzerinde durduğu ve tarihsel tartışmalarını yapılandırdıkları bir kavram olduğunu unutmamak gerekir. Bu tartışmaların ve mücadelelerin sonucunda toplumsal cinsiyet eşitliği ulus-

¹ Projeyi kapsayan bir sene içerisinde proje koordinatörü Latin Amerika, Avrupa ve Batı Balkanlar olarak sınırlandırılabilen bir bağlamda aynı meseleyi çalışan kuruluş ve toplulukların çeşitli buluşma, etkinlik, atölye ve toplantılarına katılma fırsatı buldu. Buralarda bu hareketleri tanımlamak için anti-gender yerine ve bazen de anti-gender ile birlikte kullanılan bazı dağınık kavramlar şunlardır: Anti-rights, anti-lgbti+ , anti-queer, anti-feminist.

lararası bir norm haline gelebildi ve karşısında konumlanan toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler ise; toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden yıllarca sorunsallaştırılan sömürü mekanizmalarını, itiraz edilen ayrımcılık biçimlerini ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kazanımlarını reddetmenin yollarını aradı. Nihayetinde toplumsal cinsiyet eşitliğine ve kazanımlarına karşı çıkmanın yolunu, doğrudan kavramın kendisini reddetmekte buldular: Akademiyi dönüştürmeye çalıştılar, Avrupa ve Latin Amerika'da kitlesel protestolara yol açtılar, toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki fonlamaları engelleyebildiler, sanatçıları ve fenomenleri bloklarına dahil ettiler. Türkiye'de de kendisini farklı formlarda ve dağınık olarak gösteren anti-gender hareketler; temelde aile, iklim, cinsellik, ahlak, nafaka karşıtlığı, kürtaj gibi kimi konular üzerinden karşı çıkışlarını gerçekleştirirken aynı zamanda LGBTİ+'ları, HIV ile yaşayanları, kadınları, göçmenleri, etnik azınlıkları kriminalize etti, varoluşlarını egzotikleştirdi, anlatısal bir çeper örerek hem o çeperin içinde hem de evlerde, odalarda, sokaklarda, okullarda, iş yerlerinde, meclis kürsülerinde hedef gösterdi.

Tüm bu çerçeveden doğan ihtiyacımız, bizi toplumsal cinsiyet karşıtı blok karşısında mücadele ederken yaratıcı, derli toplu, yenilikçi yolları keşfetmeye ve yeni ittifaklar aramaya mecbur hissettirdi. Çünkü hâlâ bu cephe ile dağınık ve parçalı mücadele ettiğimize inanıyorduk. Nitekim *Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Anlatıları Bozmak İçin Yeni İttifaklar Arayışı* adını verdiğimiz projede toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin ürettiği anlatısal şiddeti, teknikleri, aktörleri yakın merceğe alırken ve bu sayede işaret ettiğimiz çerçevenin farklı alanlar ve özneler üzerindeki olumsuz etkilerini anlamaya çalışırken; kolektif olarak sahip olduğumuz becerileri ve duyguları bu mücadelede nasıl seferber edebileceğimizi de hatırlamaya uğraştık. Elinizdeki rapor bu çabanın ürünü ve çıktısı fakat aynı zamanda uzun bir yolculuğun da ilk patikasındır.

The background features a complex, abstract pattern of blue lines on a white background. The lines form a network of irregular, interconnected shapes, resembling a stylized web or a cellular structure. A large, solid blue triangular shape is positioned in the lower-left quadrant, partially overlapping the pattern. The word "giriş" is written in white, lowercase letters with a dot above the 'i' and a cedilla under the 'ş', set against the blue triangle.

giriş

Toplumsal cinsiyet karşıtlığı; küresel, yapısal ve yerel tezahürleri olan bir hareket olarak, tarihsel boyutları ve Türkiye'deki karşılıkları ile beraber *Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Anlatıları Bozmak İçin Yeni İttifaklar Arayışı* projesinde bir seneye yayılan bir süreçte incelenmiş, bu süreçte zarfında dilsel şiddetin anlatsal boyutu farklı alanlardan getirilen örneklerle ve 15 tematik toplantı ile derinleştirilmiş, okuma çemberleri ile literatüre bakılmış, bileşenler dünyadan farklı aktivistlerin yerel deneyimlerini taşıdığı üç uluslararası eğitime ve çeşitli atölyelere katılmış, ittifak bileşenlerinin birbirlerine yaptıkları sunumlarla farklı deneyimler ve perspektifler tartışılmış, farklı sivil toplum çalışanları ve aktivistlerle yapılan derinlemesine mülakatlarla bir dış açılma yaşanmış, nihayetinde ittifak büyütme girişimlerinden ilki sayılabilecek yaklaşık 30 farklı sivil toplum kurumunun katılımı ile gerçekleştirilen çalıştayda² iki gün boyunca derinlemesine tartışılmıştır. Ancak bulgu ve çıktıların pratiğe dökülmesi, aktarılması ve ittifakın kalıcılığı için bir dizi somut adım atılmasına hâlâ ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu raporda da tartışılacak olan söz konusu bulgular; nefret söylemi içeren gazete haberlerini, örgütlerin birbirlerine yaptıkları ve kendi çalışma sahalarından süzdükleri örnekleri ve gözlemledikleri ayrımcı retorikleri içeren sunumları, siyasi parti temsilcilerinin seçim dönemi propagandalarını, yaygın sosyal medya gönderilerini, derinlemesine mülakatları ve iki gün süren çalıştayın çıktılarını içermektedir.

Toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler ve anlatsal düzenekleri karşısında yapılandırmaya çalıştığımız bugünkü ittifakın bileşenleri ile farklı sektörler, içerik üreticileri, sanatçılar, yazarlar, akademisyenler, gazeteciler, medya ve basın mensupları arasında köprü kurmanın elzem olduğunu, kendi aramızda deneyimlediğimiz temas ve diyalogu hem sivil toplum alanında genişletmenin hem de sivil toplum dışındaki odaklara, çalışma alanlarına taşımanın zor olduğu kadar mecburi olduğunu da düşünüyoruz. Bu bakımdan ittifakı sadece bu projenin en önemli çıktısı olarak değil, projelerin üstünde bir birliktelik hali ve farklılaşan tecrübelerimizin ördüğü bir dayanışma hali olarak da görüyoruz.

2 Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Anlatıları Bozmak için Yeni İttifaklar Çalıştayını Gerçekleştirdik:
<https://spod.org.tr/toplumsal-cinsiyet-karsiti-anlatilari-bozmak-icin-yeni-ittifaklar-calistayini-gerceklestirdik/>

yöntem

Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Anlatıları Bozmak için Yeni İttifaklar Arayışı projesinin temelde dört amacı vardı:

1. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin Türkiye'deki tezahürlerinin geçerli ve güncel bir tanımını yapabilmek ve aktörleri tanımak
2. Zamanla genişleyecek ve cepheye dönüştürülecek bir ittifak altyapısını inşa etmek ve anlatı değişikliği ile ilgilenen hareketler arası temas ve diyalogu arttırmak
3. Anlatı gücü inşasının yenilikçi metodlarına dair kafa yormak, geniş kitlelere ulaşabilecek anlatı yaklaşımlarının nasıl geliştirilebileceğini öğrenmeye başlamak
4. Bunlar için de öncelikle hasar tespiti yapmak ve Türkiye'de LGBTİ+'ların, kadınların, HIV ile yaşayanların, etnik ve dinsel azınlıkların, barış talebinde ısrarcı olanların anlatısal şiddetin hangi boyutlarından, ne şekilde mustarip olduğunu analiz etmek

Bu anlamda ağırlıklı olarak üç aya yayılan ve sonrasında da devam eden tematik buluşmalardan önce tartışma izlekleri olabilecek bazı sorular üzerine düşünerek buluşmaları yapılandırdık. Bu sorular aşağıdaki gibidir:

- Bulduğumuz yerlerden toplumsal cinsiyet karşıtı anlatılar dediğimizde kafamızda neler canlanıyor? Bu anlatıları nasıl algılıyor, deneyimliyoruz? Sahada neler görüyoruz?

- Zararlı anlatılar kimlerin hayatlarına ve ne biçimlerde şiddet olarak geri dönüyor? Türkiye'nin siyasal ve politik atmosferindeki hangi kırılmalar/olaylar bu anlatıları pekiştirdi?
- Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler nasıl bir rota izliyorlar? Aktörler kimler?
- Anlatıları söylemlerden ayıran şey nedir? Anlatılar ve söylemler birbirleri ile nasıl ilişkileniyor ve birbirlerini nasıl kuruyorlar? Literatür bize bu konuda ne söylüyor?
- Bize zarar veren anlatıların karşısında ilham verici anlatı örnekleri bulabilir miyiz? İttifak bileşenleri birer örnek seçip tartışma çemberine taşıyabilir mi?
- Başkalarının hikayeleri ve deneyimleri bize ne anlatabilir? Derinlemesine görüşmelerde ideal bir mülakat formunu nasıl oluşturabiliriz? Sormamız gereken sorular neler olmalı?
- Birbirimize yapacağımız sunumlar neyi içermeli? Hangi deneyimlerimizi ve konuları merak ediyoruz dinlemek için? Nasıl kurguluyoruz?
- Anlatısal şiddet ile duygusal alan arasında nasıl bağlantılar var? Duygular bu işin neresinde?

Bunlar tematik buluşmalarımızın en çok zikredilen soruları olsa da aslında her buluşmanın kendine özgü dinamiği, metodu ve beslendiği merak alanları olduğunu söylemek mümkün. Çünkü bu buluşmalar depreme, savaşımlara, seçimlere, ekonomik krize tanıklık etmiş ve hiçbir zaman nötr, nesnel, objektif bir araştırmacı topluluğuna ve tartışma alanına dönüşmemiştir. Her ittifaka içkin olan sorunların ve duyguların yanında, güncel politik iklimin kişisel etkilerinin de transfer edildiği, zaman zaman anlaşmazlıkların, ayrı düşmelerin, tükenmelerin yaşandığı güvenli ve demokratik bir uzamdan söz etmekteyiz. Tematik toplantılar bu anlamda ittifakın altyapısının oluşturulduğu en önemli ve ilk metodolojik basamaktı.

İkinci metodolojik basamak ise birbirimizin “evlerine konuk olduğumuz” sunumlardı. Bu sunumlar, araştırma alanlarımızı betimleyen ve bu yolla odaklandığımız spesifik örnekleri irdeleyen içeriklerden oluşuyor ve ardından tartışmalar ve sorularla derinleştiriliyordu. Aynı zamanda bizi çalışma alanlarımızın dışına davet ediyor ve birbirimizin aktivizm yaptığı yerleri ve motivasyonu anlamaya çağırıyor, toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıların bu dört örgütün pozisyonundan ve çalışma alanından nasıl görüldüğünü, bizlere farklı evlerden nasıl manzaralar sunduğunu gösteriyordu. Hepsini ortak kesen aksları ve farkları merak ediyorduk.

Üçüncü metodolojik hamlemiz, derinlemesine mülakatlardı. Burada sivil toplum kuruluşu temsiliyeti aramadan fakat çalışma alanlarımızın hem içinde hem de dışında farklı aktivistlerin hikayelerine yer vermek ve odağımızı ittifakın dışına taşımak istedik. Bu anlamda her ittifak bileşeni seçtiği bir ya da iki kişi ile derinlemesine mülakat yapmaya karar verdi. Olabildiğince birbirimizin mülakatlarına girmeye çalıştık. Mülakat formu, yarı yapılandırılmış bir formdu, katılımcıların tamamı anonimleştirildi ve mülakatın iskeletini oluşturan soruların merak ettikleri şunlardı:

- Aktivistin kişisel hayatı, çocukluğu, ailesi, yaşamının arka planı, onu insan hakları savunucusu olmaya iten bazı fragmanları, anekdotları ve tecrübeleri,
- Çalıştığı ya da aktivizm yürüttüğü alanda karşılaştığı yaygın anlatılar, mitler,
- Toplumsal cinsiyet ve cinsellik karşıtı anlatılardan verdiği örnekler, kafasında canlananlar, onu nasıl etkilediği ve neden bu örneklerin heybesinde kaldığı,
- Bu anlatılardan kimlerin, nasıl zarar gördüğünü betimleme denemeleri
- Ona ilham veren, güçlü anlatıların neler olduğu.

Artık aylar sonunda güvercin adımlarla da olsa dışarıya temas etmeye ve ittifak girişimimizi, şimdiye dek süren pratiğimizi paylaşmaya hazır olduğumuz ana yaklaştık. Son metodolojik hamlemiz ise SPoD, DEMOS, Havle Kadın ve Pozitif Dayanışma'dan oluşan ittifak bileşenlerinin oturumları bölüşerek yapılandığı ve ilgili konuşmacılarla, grup çalışmalarıyla ve bir SWOT analizi ile geliştirdiği geniş çaplı bir çalıştay düzenlemektir. Bu çalıştaya göçmen dayanışma platformları, feminist dernekler ve LGBTİ+ öz örgütleri, siyasi parti temsilcileri, yerel ve bölgesel sivil toplum kuruluşları davet edildi ve katılımcılar iki gün süren derinlemesine tartışmalarla farklı oturumlarda toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere ve anlatılara odaklandılar.

**toplumsal
einsiyet karşıtı
hareketlerin
tarihi ve
bugünü**

3 Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketlere Kısa Bir Bakış:
<https://birikimdergisi.com/guncel/10926/toplumsal-cinsiyet-karsiti-hareketlere-kisa-bir-bakis-macaristan-polonya-ve-turkiye-ornekleri>

Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtlığının güncel görünümle-
rini son birkaç yıldır fark etmeden evvel, alanı domine eden
dağınık kampanyaların varlığından söz etmek mümkündür.
Toplumsal cinsiyet karşıtlığının küresel görünümü ve coğraf-
yalara göre farklılaşan dinamikleri, bu hareketlerin doğrudan
tek bir tanımla açıklanmasını zorlaştırır da bu dinamiklerin
genel olarak “toplumsal cinsiyet ideolojisine” ve feminist ha-
reketlerin sorunsallaştırdığı geleneksel cinsiyet rollerinin ve
normlarının eleştirilerine itiraz getirdikleri söylenebilir. Top-
lumsal cinsiyet rollerinin karmaşıklığına, toplumsal cinsiyet
eşitliğine dair her türden ilerlemeye tepki geliştiren bu ha-
reketler, aynı zamanda cinsiyet rollerinin değişmez, ebedi ve
ezeli, biyolojik olduğunu savunmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet
karşıtı hareketlerin sadece feminist hareketleri karşısına alma-
dığını, Türkiye gibi ülkelerde özellikle LGBTİ+ haklarına saldırı
üzerinden kendilerini var ettiğini unutmamak gerekir. Ancak
toplumsal cinsiyet karşıtı hareketleri yekpare ve homojen bir
yapı olarak değil, farklı bileşenlerden ve unsurlardan faydala-
nan destekçi mekanizmalar ve aktörlerle düşünmek elzemdir:
Neoliberalizm, yükselen sağ, göçmen düşmanlığı, milliyetçi-
lik, muhafazakarlık, normativite ve heteroseksizm bunlardan
bazılarıdır. “Corredor (2019) ve Kuhar ve Paternotte (2017), top-
lumsal cinsiyet karşıtı hareketleri, kullandıkları benzer strateji-
ler ve ortak söylemler sebebiyle ulusal eğilimler taşıyan, mün-
ferit hareketler olarak görülemeyeceğini, aksine giderek ulus
üstü bir görünüm sergilediğini ileri sürmektedirler.”³

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin başlangıcı olarak 1994
Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı ve 1995 Pekin Kadın Kon-
feransı kabul edilmektedir. 1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma
Konferansı’nda dünya genelinde nüfus artışı, sağlık, cinsellik,
aile planlaması ve kadın sağlığı gibi pek çok mesele tartışıl-
mış ve çeşitli ülkelerin delegeleri ile sivil toplum temsilcilerini
bir araya getirmiştir. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın

hakları ve aile planlaması, cinsel sağlık gibi konularda önemli kararların alınması bazı muhafazakâr grup ve ülkelerin tepkilerine yol açmıştır. Kadın haklarını güçlendirmeye yönelik kararları aile yapılarına, ahlaklarına, dini inançlarına ve geleneklerine zarar vereceğinden endişe duyan bu gruplar, konferans kararlarına şiddetle karşı çıkmış ve muhalefet etmişlerdir. Fakat asıl mesele, kadın haklarından çok cinsel hakların tanımlanması ve cinselliğin üremeye hizmet etmeden haz için yapılabilecek bir aktivite olarak ele alınmasıdır. Tam da bu sebeple prep, kondom, kontrasepsiyon gibi cinselliğin tek eşli ilişkiler dışında ve hiçbir maliyeti olmadan yaşanmasını mümkün kılan yöntemlerin yaygınlaşmasına karşı çıkmışlardır. Dolayısıyla Kahire Konferansı'nın tarihsel bir dönüm noktası olması, cinselliğin ilk kez hak olarak tanımlanmasındandır. 1995 Pekin Kadın Konferansı ise 189 ülkeden binlerce temsilci bir araya getirmiş, kadın hakları ve cinsiyet eşitliğine dair ortak bir bağlam kurmayı hedeflemiş ve şiddetle mücadele, eğitim ve sağlık, kadınların siyasi katılımı gibi pek çok odakla tartışmalar yürütmüşlerdir. Önemli bir kırılma olarak görülen konferansa hem dini liderler, kiliseler hem de aşırı sağ ve muhafazakâr gruplar şiddetli tepkiler göstermişlerdir.

Dünyada Toplumsal Cinsiyet Karşıtı (Anti-Gender) Hareketler (2020) çalışmasında Meryem Şahin, hareketlerin aslında özellikle Doğu Avrupa ve Latin Amerika'da etkili olmaya başladığını fakat zamanla Batı Avrupa, ABD ve Kanada gibi ülkelerde de yaygınlaşarak etkili olduğunu söylemektedir. Bununla beraber toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler sıklıkla Macaristan ve Polonya üzerinden de kristalleşen örneklerle tartışılmıştır. Türkiye'de söz konusu hareketlerin en güncel görünümü İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılma sürecinde gözlemlenmiştir. Şahin (2020), toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin temel argüman, motivasyon ve izleklerinden bazılarını aşağıdaki gibi özetlemiştir:

- Evlilik ve aileyi koruma,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği yerine “toplumsal cinsiyet ideolojisi” terimini kullanma,
- Kadınlar ve erkekler arasındaki doğal ve biyolojik farkların silineceği endişesi,
- Demografinin değişeceği korkusu,
- Dinin ve ahlakın tahribata uğrayacağı korkusu,
- Kültürün ve uygarlığın tehdit altında olduğu inancı,
- Toplumsal cinsiyet çalışmalarının bilimsel ve akademik olmaması eleştirisi,
- Din özgürlüğü ve ifade özgürlüğünün toplumsal cinsiyet ideolojisi tarafından kısıtlanması,
- Eğitim müfredatlarının değişmesi talebi,
- “Üçüncü cinsiyetlerin” yasallaşması korkusu,
- İnsanın varoluşunun köklerine saldırı,
- LGBTİ+ haklarının dayatılması ve özendirilmesi,
- Çocukların ve öğrencilerin cinselleştirildiği ve istismar edildiği.

İlaveten Şahin, bu argümanların en azından başlangıçtaki dile getirilme ve savunulma aşamalarında şu şerhi düşmektedir:

Toplumsal cinsiyet karşıtı argümanlarda kadına yönelik şiddet önemsizleştirilip meşrulaştırılmamış, kadının çalışma hayatına katılımı hedef alınmamış, buna benzer gündemler oluşturulmamıştır. Çoğu çalışmada toplumsal cinsiyet bakış açısının hem erkekliği hem de kadınlığı yok etmeyi, erkeklerin ve kadınların doğal tamamlayıcılığının ötesine geçmeyi ve dolayısıyla doğal aileyi yok etmeyi hedeflediği üzerine yoğunlaşmaktadır (2020: s. 663).

Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin en az İstanbul Sözleşmesi süreci kadar görünür hamlelerinden biri de Büyük Aile Platformu’nun kuruluş süreci ve düzenlediği iki etkinliktir. Büyük Aile Platformu, yüzlerce sivil toplum kuruluşunu bir araya getirerek ilki 18 Eylül 2022’de ikincisi ise 17 Eylül 2023’de gerçekleşen iki önemli etkinlik ve “sessiz yürüyüş” düzenlemiştir. İkincisi ilki kadar coşkulu geçmese de ilki pek çok farklı kesim tarafından sahiplenilmiştir. Büyük Aile Platformu, kendisini aşağıdaki ifadeler ve saiklerle açıklamaktadır:

Din–dil–ırk–mezhep–siyasi görüş–yaşam tarzı–ideoloji fark etmeksizin hangi coğrafya veya bölgede yaşarsak yaşayalım, içinde bulunduğumuz toplumu ayakta tutan temel öge “Aile”dir. Bu sebeple, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde ve Medeni-Siyasi Haklar Sözleşmesi’nde “Aile, toplumun, doğal ve temel unsurudur, toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahiptir” ibaresi yer almaktadır.

Bu evrensel kabule rağmen, insanlık tarihi boyunca ailenin bu denli hedef alındığı ve tehdit edildiği bir dönem hiç yaşanmamıştır. Küresel lobiler ve emperyalist güçler, bireyi içinde bulunduğu toplumun tüm gelenek ve medeniyet değerlerinden koparmaktadır. Medya, sanat, spor, siyaset, akademia, sağlık, dijital platformlar, uluslararası kuruluşlar ve iş dünyası gibi birçok alan istismar edilmektedir. Bu doğrultuda, insanları; kimliksiz-şahsiyetsiz-cinsiyetsiz-mülkiyetsiz-milliyetsiz-hedonist bireylere dönüştürecek ifsat projeleri yürütülmektedir. Bu projeler, hız ve haz odaklı dijital çağın da etkisiyle tüm dünyaya sirayet etmekte, propaganda ve dayatma araçlarıyla insanlığın varoluşunu ve sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir.

Son yıllarda özelde aileyi, genelde ise toplumu tehdit eden tüm unsurlara karşı mücadele hususunda, ülkemizde ve tüm dünyada bir farkındalık oluşmuştur. Bireysel yaşam ve sınırsız özgürlük anlayışıyla; toplumsal cinsiyet ideolojisi gibi menfi akım ve dayatmalar, bağımlılık tuzakları, insan tabiatı ile aileyi ve fertlerini hedef alan faktörler ülke gündeminde en çok tartışılan konular haline gelmiştir. Neslimizin varoluşuna ve tabiatımıza yönelen bu tehditlerle mücadele; yaşam hakkının kutsallığını ve gelecek nesilleri önemseyen her bir ferdin temel insanlık görevidir.⁴

4 Büyük Aile Platformu Kuruluş Manifestosu: Hakkımızda | Büyük Aile Platformu

Özellikle ikinci Büyük Aile Buluşması'nda görsel ve işitsel düzenekler sonuna dek kullanılmış, Saraçhane'de kurulan dev ekranda pek çok video izletilmiş, sırayla söz alan konuşmacılar "küresel lobiler aracılığıyla, aile ve çocukların LGBT dayatmasıyla hedef alındığına" değinmiştir. Çeşitli sloganların yer aldığı sessiz yürüyüşte ilk kez "toplumsal cinsiyet ideolojisi" kavramı da kullanılmış ve "Sosyokültürel teröre dur de!", "Aile sorunun değil, çözümün adresi!", "Bilimde ve sanatta LGBT dayatmasına son!" gibi ifadeler duyulur hale gelmiştir. İlaveten ülke genelinde iktidar tarafından düzenlenen 81 ildeki Aile Çalıştayları ve Aile ve Gençlik Fonu oluşturulması için kanun teklifi verilmesi gibi pek çok güncel hamle de ayırt edilebilmektedir. Dolayısıyla bu durum Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketleri gözlemlerken şimdilik aktif bir LGBTİ+ karşıtlığının ve aile anlatılarının daha ön plana çıktığını düşündürmektedir. Aynı zamanda bu hareketlerin sadece dini ve muhafazakâr referanslara başvurmadığı, "insan hakları" ve "ifade özgürlüğü" gibi odaklar üzerinden de karşı çıkışlarını yapılandığı dikkat çekmektedir.

5 Büyük Hayat Buluşması:
<https://www.youtube.com/watch?v=bQ5fR-nmSR4>

6 "Hayatlarımız Ailenize Sığmaz" kampanyası başladı: "Hayatlarımız Ailenize Sığmaz" kampanyası başladı: LGBTİ+ düşmanlığına hayır!

Öte yandan Büyük Aile Buluşması'na sessiz kalınmamış, Yıldız Tar ve Kaos GL tarafından söz konusu buluşmayla eş zamanlı olarak 4 buçuk saat süren Büyük Hayat Buluşması⁵ isimli canlı yayın düzenlenmiştir. "Nefrete değil, hayata ses ver!" sloganı ile gerçekleşen canlı yayında zaman zaman Büyük Aile Buluşması'nın gerçekleştiği Saraçhane'ye de bağlanılmış; farklı siyasi liderler, akademisyenler, sivil toplum temsilcileri ve sanatçılar canlı yayına davet edilmiş, nefrete ve umutsuzluğa karşı LGBTİ+ toplumunun merakı ve odağı canlı yayına doğru çekilmiş, kitlelere adeta güç verilmiştir. Bununla beraber Kadınlar Birlikte Güçlü Platformu, "Hayatlarımız Ailenize Sığmaz!"⁶ kampanyasını başlatmış ve başlangıç eylemini gerçekleştirmiştir. Bu kampanyada "İçinde sömürünün, istismarın, şiddetin olduğu hiçbir ailenin kutsal olmadığına ve yeniden tanımlamaların

da kadınların, çocukların, LGBTİ+'ların iyiliği için olmadığına" dikkat çekilmiş; "Geceleri de sokakları da meydanları da terk etmiyoruz", "Genel ahlak kimin ahlakı", "Trans cinayetleri politiktir" ve "Hayatımız bizim, aileniz sizin olsun" gibi sloganlar dile getirilmiştir. Ayrıca Türkiye'deki LGBTİ+ aile dernekleri olan Galader ve LİSTAG'ın⁷ yaptığı çalışmalar ve kampanyalar; başka türlü aile tahayyüllerinin ve aile temsillerinin dolaşıma sokulmasını sağlamakta ve toplumsal cinsiyet karşıtı bloğun "aile" üzerinden temellendirdiği argümanlara önemli itirazlar geliştirmektedir. LGBTİ+ ebeveyn olmaya dair deneyimlerin daha duyulur olmasını sağlayan ve ailelere çeşitli formlarda destek mekanizması inşa eden bu dernekler, ailenin yeniden tanımlandığı mevcut anayasa değişikliğine karşı çıkmaktadırlar. Yine Lambdaİstanbul'un düzenlediği "Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler ve Aile Politikaları" söyleşileri serisi, farklı konuşmacıları davet ederek yeni tartışma alanları yaratmakta ve hareketimizin bu alanda bilgilenmesini sağlamaktadır.⁸

⁷ Bkz: Galader ve LİSTAG

⁸ Bkz: Lambdaİstanbul

**anlatı gücü
oluşturmak
neden
önemli?**

Proje kapsamındaki tematik buluşmaların yoğunlaştığı pek çok konu vardı. Öncelikle anlatı ve söylem arasındaki ilişkiyi ele almak zorundaydık. Bu anlamda Björninen (2020) ve Bamberg'den (2019) hareketle anlatıların sosyal olayları ve duyguları kronolojik olarak içerisine alan dinamik yapılar ve söylemleri ise bunları ileten metinler olarak kavradığımızı söyleyerek başlamak yerinde olabilir. Söylemler ve anlatılar bu bağlamda birbirinden tamamen bağımsız değildir çünkü anlatılar hikâyeye evrenleri kurarken ve bu hikayeler failerin başından geçen gerçek ya da eylemsel olaylara tekabül ederken; söylemler bunları ileten metinsel ya da başka formda sunumlar demektir. Anlatılan şey ile anlatım yolları arasında bir ayırmadan söz etmekteyiz fakat anlatılar ve söylemler bu sınırla ayrılmamakta, birbirlerini kurmaktadır. Söylemlerde üslupsal örgütlenmeleri ve dilsel stratejileri gözlemlerken; anlatılarda hikâyenin yanında sesleri, bakışları, bedenleri de takip ederiz. Bu anlamda Bamberg'in makalesinde yer alan ve Björninen'in makalesinde ise geliştirilerek örneklendirilen "konumlandırma teorisi" üzerinde durmak ayrıca önemli olabilir. Anlatılarda yapılan farklı konumlandırma biçimlerinin izinin sürülmesinin oldukça işlevsel bir yöntem olduğuna kanaat getirdik, çünkü Anlatan Benlik ile Anlatıyı Deneyimleyen Benlik anlatının içerisinde birbirine geçtiğinden, bu anları yakalamak çoğunlukla zordur ve yakaladığımızda ise anlatının üzerimizde tesis ettiği gücü ifşa etmektedir.

Anlatı çalışmaları, konumlandırmanın ve iyi yapılandırılmış konumlandırma tekniklerinin politikacılar tarafından sessizleştirilmiş öznelerin aleyhine işletildiği örnekler vermiştir. Sart (2015: s. 136-138), anlatıların, belli bir kitle için oluşturulmaları sebebiyle sosyal yönleri olduğunu, hatta güce sahip olan kişiler ve grupların da hedeflerine ulaşmak için hikâyeler yaratıklarından bahsetmekte ve buna örnek olarak; “Bush ve Blair hükümetlerinin, Irak’a müdahalede halktan destek kazanmak ve müdahale için zemin oluşturmak adına Irak’ta kitle imha silahları olduğu ile ilgili bir hikâye oluşturmalarını” göstermektedir. Fakat aynı zamanda anlatıdaki konumlandırmanın doğru kullanıldığı örnekleri de vermesi açısından bu çalışmalar ufuk açıcudur. Temelde anlatıları bizim için önemli kılan bazı unsurlar şunlardır:

- Anlatılar, sosyal eylemleri şekillendirebilmekte ve toplumun farklı kesimlerini farklı motivasyonlarla harekete geçirebilmektelerdi. Çünkü anlamlandırmanın en eski ve doğal formunu, yani hikâyeleri kullanıyorlardı. Bu anlamda hikâyeler sadece başımızdan geçen olaylar değil, sosyal ve kültürel bağlamların da ipuçlarını taşımaktadır.
- Anlatılar, toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler tarafından oldukça kullanışlıdır. Çünkü belirli motifler, dikotomiler, mitler, duygular, düşünceler ve bakışlar inşa etmekle kalmaz, insanların eylemlerine de yön verir. Örneğin kitlesel bir protestonun gerçekleşmesini anlatılar adım adım sağlayabilir.

- Her anlatıda, hikâyede tekrar eden ve kullanışlı hale getirilen oldukça işlevsel motifler bulunur ve bu motifler ezeli ve ebedi değildir, değiştirilebilmektedirler. Sık tekrar edilen motifleri saptayarak, kullanım amaçlarını anlayarak, kimleri ve nasıl hedef aldığını düşünerek karşısında konumlanabilecek yeni motifler üretmek mümkündür. Bunun çeşitli araçlarını anlatı araştırmaları bize verir; sanat, sosyal medya kampanyaları, öyküler, reklamlar, duvar yazıları ve daha çoğaltılabilecek her türden içerik.

Güçlü bir anlatının en önemli özelliği, duyguları harekete geçirmesinde ve organik dayanışma hatlarını görünür kılmasıdır. Bunun için Kaos GL'nin kamu spotu videosu hatırlanabilir.⁹ Bu videonun kurduğu anlatı evreni o kadar güçlüdür ki önce hızla yayılmış, farklı duygulanım alanları kurmuş ve öznelere içine alabilmiş, ardından toplumsal cinsiyet karşıtı aktörlerce riskli bulunmuş ve tehditlere maruz bırakılmıştır. Kaos GL; videoda yer alan kişilerin, yapım aşamasında emeği geçenlerin, videonun geçtiği mekanın ve kendilerinin çeşitli tehditlere maruz bırakılmasının ve hedef gösterilmesinin ardından videoyu kaldırmak zorunda kalmıştır. Ancak video yeni dayanışma hatları doğurmuş ve feministler tarafından silinen videonun ardından yeni bir video dolaşıma sokulmuş, Kaos GL'nin kurduğu anlatı evreninin içerisinden aynı mesaj aktarımı feministler tarafından devam ettirilmiş, anlatı gücü inşası devam edebilmiştir.¹⁰

9 Kaos GL'den Nefrete Karşı El Ele:
<https://www.dailymotion.com/video/x8o9n1h>

10 Elimizi Uzatmaya da Uzatılan Eli Tutmaya da Devam Edeceğiz:
<https://twitter.com/feministgundem/status/1710341479028142434>

tematik toplantılar

Tematik toplantıların ve sunumların ana bulgularından süzülebiyecek bazı toplumsal cinsiyet karşıtı anlatılar ve tekniklere değinmek burada önemlidir. Öncelikle her anlatının okunaklılık düzeyi aynı değildir, bazen kurulan evren son derece açık gibi görünürken bazen de ipuçlarını ve arkasındaki direktifleri takip etmek, dahası sessizleştirilmiş yanlarını bulmaya çalışmak gerekmektedir.

Tematik buluşmalarımızda birden fazla örneği çemberlerimizde taşıdık. Bu örnekler hem güçlü ve ilham verici anlatılardı hem de toplumsal cinsiyet ve cinsellik karşıtlığı üreten zararlı anlatılardı:

- Örneğin HIV Statümü Paylaşmak Zorunda Değilim kampanyasına sosyal medyada verilen tepkilerin oluşturduğu anlatı evreninde bütünlüklü bir hikâyeden ziyade daha dağınık gibi görünen ve kendisini tekrar eden belli başlı motifler vardı¹¹ ve bunlar Pozitif Dayanışma'nın sunumunda¹² kategorilere ayrılabilmekteydi: savaş metaforu, şeytanlaştırılma, suçluluk dayatması, ailenin korunması, evlilik dışı ilişkilerin HIV'e işaret etmesi, "Nataşalar", milli güvenlik sorunu olarak HIV'in inşası, eşcinsellik ve HIV ilişkisi bağlantısının yeniden ve yeniden üretimi, neslin tükenmesine dair kolektif kaygı inşası, HIV statüsünü paylaşmayanların bencil-mantıksız-histerik-gerçeklikten kopuk-bilim karşıtı olarak imlenmesi, "kestirilemez bir biyolojik canlı bomba" olarak HIV tahayyülü... HIV'e dair anlatılar, beden denetlenme biçimlerine yeni teknikleri eklemekle kalmamış, HIV hak mücadelesinin marjinalizasyonuna da yaramıştır. Uzmanların panik dili, medyanın mahremiyet hakkını ihlal eden tutumları, Murtaza Elgin'in¹³ bedeni aracılığıyla ulusal pedagojinin anlatısal ve toplumsal düzeyde inşası, sürecin devindirici unsurlarındandır.

11 Hiv Statümü Paylaşmak Zorunda Değilim: <https://tr.instela.com/hiv-statumu-paylasmak-zorunda-degilim--104309446>

12 Türkiye'nin HIV'e verdiği yanıtın kısa tarihini dört evrede anlatan Pozitif Dayanışma gönüllüsü Oğulcan Yediveren; özne odaklı HIV aktivizmindeki yol ayrımlarını, hiv-fobinin kendine has niteliklerini, buna karşı konumlanabilecek HIV Statümü Söylemek Zorunda Değilim kampanyasının kurduğu anlatı evreninin analizi ni yapmıştır.

13 Türkiye'nin AIDS Paniği ile İmtihani: Murti: Türkiye'nin AIDS Paniği ile İmtihani (%100 Tetikleyici İçerir)

14 Zeynep Kuyumcu, sunumunda başörtüsüne anayasal güvence veren anlatılarda kutsal heteronotmatif aile tahayyülünü ve buranın içerisinde inşa edilen makbul kadınlık formlarını, İHH örneği üzerinden tartışmaya açtığı dini yapılar ve kurumlar arasındaki farklılığın yok sayılmasının doğurduğu karmaşaları, kesişimsel ve ilham verici yeni anlatılar kurma örneği olarak Havle'nin Onur bildirisini analiz etmiştir. Bu bildiri pek çok farklı mecrada hem duyguları harekete geçirmiş hem de hedef gösterilmiştir:

<https://twitter.com/dailyislamist/status/1541108243275153408>

• Havle'nin tematik buluşmalarda açtığı çeşitli patikalar; bizleri Diyanetin söylemleri üzerinden doğan bazı anlatı evrenlerine bakmaya davet etmiş ve makbul kadınlık, bacılık, annelik üzerinden anlatıları irdelemiştir. LGBTİ+'larla başörtülü kadınların sık sık karşı karşıya konumlandırıldığı anlatı düzenekleri, bu konumlandırma aracılığı ile ideal Müslüman kadının yeniden inşa edilmesine, "ne olması" gerektiğinin belirlenmesine ve konumlandırmanın bir tahakküm aracı olarak kullanılmasına neden olmuştur. Aynı zamanda bu anlatılar, sadece LGBTİ+'lar ile Müslüman kadınları karşı karşıya konumlandırmamış, Müslüman LGBTİ+'ların karmaşık failliğini de yok saymıştır. Aynı zamanda Havle Kadın Derneği, anlatıları sorunsallaştırmaya dair de düşünme hevesi yaratmıştır.¹⁴ Havle'nin sorunsallaştırıldığı anlatılar, sadece Müslüman feminist kadınların hayatlarını etkilemekle kalmamakta aynı zamanda başörtüsü Müslüman kadınların varlığını da yok saymaktadır. Başörtüsünü inanç ve ahlaklılık kutbunda değil, hak ve özgürlükler ekseninde, bir kadın meselesi olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin pek çok yüzünden biri olarak ve öznelerin seslerinin duyulduğu bir tartışma alanı olarak yapılandırmak önemlidir.

• Tematik buluşmalarımızda DEMOS, güvenikleştirme siyasetini ve toplumsal cinsiyet karşıtlığını birlikte düşünmeye davet etmiş, güvenikleştirmeci anlatılarla toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıların kesişen yanlarına odaklanmıştır. Güvenikleştirme siyaseti, genellikle güvenlik endişelerini vurgulayan, "tehlike" ve "tehdit" gibi unsurlara odaklanan anlatılarla şekillenmiştir ve bu anlatılar, bireylerin ya da toplumun güvenliğini korumak amacıyla bazı motifleri kullanmaktadırlar: Tehdit unsurları, dışlanma, tehlike, kontrol,

otorite vurgusu ve son kertede önceliklerin yeniden düzenlenmesi gibi. Türkiye’de bu anlatısal düzeneğin işletilmesine üç hattan örnekler sunan DEMOS; “vatanın birliği ve bütünlüğü üzerinden” Kürtlerin, “ailenin korunması” üzerinden kadınlar ve LGBTİ+’ların, “sınırların korunması” üzerinden de göçmenlerin ve sığınmacıların fiziksel ve sembolik şiddeti deneyimlediğini vurgulamıştır. Çatışmaya meşruiyet kazandırmak için kullanılan güvenlikleştirme anlatıları, toplumsal cinsiyet karşıtlığını beslediği gibi bir çatı olarak ondan da beslenmektedir. Bu anlatıların karşında barış talebini yükseltmek ve kadınlar ile LGBTİ+’ların barış mücadelesine odaklanan anlatı evrenlerini hatırlamak önemlidir ve bunun anlamı, toplumsal barışı savunurken aynı zamanda kendi varoluşumuzla da barışmak anlamına gelmektedir. Barış için 1000 Kadın Kampanyası (2016), LGBTİ+ Barış Girişimi deneyimi, Vicdani Red Hareketi, Barış Anneleri Platformu’nun, Cumartesi Anneleri’nin, Göçmen Dayanışma Platformlarının talepleri ile kurulan barıştan yana anlatı evrenlerine dikkat çekmek ve öne çıkarmak önemlidir.¹⁵

15 Mertcan Doğan, DEMOS adına yaptığı sunumunda siyasi parti miting konuşmalarına, Ülkü Ocakları tarafından yapılan açıklamalara da odaklanmış ve bu anlatıları analiz etmiştir. Bunun yanı sıra Yıldız Tar’ın LGBTİ+ Hareketinde Barışın Patikaları yazı dizisini ayrıca incelemiş ve yazının kurduğu anlatı dünyasında “kendinle barışma” retoriğinden yola çıkarak LGBTİ+’lara açılmış örtük savaş karşısında barış talebinin toplumsallaşmasının nasıl yer aldığını da vurgulamıştır: <https://demos.org.tr/lgbti-hareketinde-barisin-patikalari-1-adi-konmamis-bu-savasta/>

- SPoD tematik buluşmalara, hem anlatı analizinin metodolojisini yapılandıran bir sunum¹⁶ ile hem de açılma hikayelerine odaklanarak katkı sundu. Açılma hikayelerinde ve açılma sürecinin alıştığımız kavranma biçimlerinde, genellikle korunan bir lineer akış kendisini hissettirmektedir: Önce bir farkın-farklılığın sezilmesi, sonra bu farklılığın acısının duyulması ve hissedilmesi, kendine açılmak, başkalarına açılmak zorunda hissetmek (aksi takdirde iki yüzlülük ve suçluluk duygusu ile boğuşmak), LGBTİ+ topluluklarıyla tanışmak ve politik mücadeleye katılmak. Bu lineer akışın kabulü, daha çok açılmanın yapılacağı kişileri ve tepkileri merkeze alan bir şablon olarak ele alınmıştır. “Eee peki ne

dedi? Ne tepki verdi?” sorusunun tasfiye edildiği anlatılar bulmak kolay değildir. Açılmaya dair işletilen kalıplaşmış anlatıların politik işlevleri de vardır: Örneğin açılma süreci hep stresli olmak zorundadır ve sonrasında mutlaka bir rahatlama eşlik etmelidir. Anlatılar kurulurken aynı zamanda yer aldığı çevreyi ve aktörleri de yeniden kurmaktadır ve bu tür açılma anlatılarında, öncesi ve sonrası olarak işaretlenen bir zamansal kırılma mevcuttur. Bu önceye ve sonraya “kendini bulma” ve “şu anki benliğini otantik olarak konumlandırma” eşlik etmektedir. Açılmaya dair deneyimlerimiz, sıklıkla bir moment üzerinden değil, ikincil olarak ve laf arasında yer bulan ifade öbeklerinden oluşmaktadır. “Söylemek” bu kadar stresli olduğunda, söylememek suç ya da saklamak gibi bir anlama tekabül etmektedir ve mahremiyet hakkını kullanmış özneler değil, “yalan söylemiş” ve “kendini bulamamış eksik birileri” vardır bu anlatı evrenlerinde.

- İktidar tarafından özellikle seçim süreci ile pekişen toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıların bazı motifleri konusunda da SPoD katkı sunmuştur. Bu motiflerden bazıları: İkilik inşaları (millilik ve yerlilik ya da kutsal aile karşısında konumlandırılan “sapkın akımlar”, geleneksel ile modern, doğu ile batı, biz ve onlar arasında çizilen sınırlar); korunması gereken ve korunmaya ihtiyaç duyan bir nesil (masum, ahlaklı, temiz ve bozulmamış, dindar kız ve erkek evlatlar ile onlara zarar vermek, baştan çıkarmak isteyen dış güçler ve sapkınlıklar); neslin, insanlığın, dünyanın yok olacağına dair mitlerin dolaşıma sokulduğu şablonlar; stratejik bir hamle olarak toplumsal cinsiyet kavramının çatılaşmasını engelleyen motifler (LGBTİ+ların hedef gösterildiği pek çok konuşmadan sonra kadına yönelik şiddetin aynı ölçüde kınanması, ikisi arasında farkın devamlı tesis edilmesi) ve

16 Berfin Atlı, E'nin 1 Ayı başlıklı sunumu ile 21 yıldır tek başına iktidarına devam eden Adalet ve Kalkınma Partisi'nin bir ayda farklı illerde gerçekleştirdiği seçim konuşmalarını inceledi ve LGBTİ+ları düşmanlaştırma girişimlerinin nasıl politikanın vazgeçilmez araçlarına dönüştüğünü, bu miting konuşmalarında tekrar eden motiflerin ne tür anlatılar inşa ettiğini tartıştı.

savunulması gereken kaleler olarak aileler (LGBTİ+'ların sadece asla bir aile kuramayacakları vurgulanmakla kalmaz, seçmenlerin sahip oldukları aileler de tehlike altında gibi hissettirilir. Bu anlatılarda ailenin tanımı geleneksel ve toplumsal cinsiyet rollerinin içkin hale getirildiği heteronormatif yapılardır).

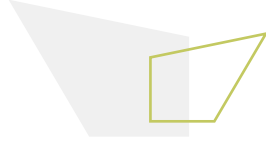
derinlemesine görüşmeler

17 Görüşmeler alanlarında sembolleşmiş bazı isimler arasından seçilen katılımcılarla gerçekleştirilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bütün isim ve bilgiler anonimleştirilmiştir.

Bu bölümde, ittifak bileşenleri ile gerçekleştirdiğimiz derinlemesine mülakatlardan bazı fragmanlar sunacağız. Farklı çalışma alanlarına temas etmiş insan hakları savunucularının, aktivistlerin ve sivil toplum emekçilerinin toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıları nasıl anlamlandırdıkları ve bunlardan ne ölçüde etkilendikleri, mülakatların iskeletini oluşturmaktadır. Bu farklılaşan hikayeleri ortak kesen aks ise hepsinin bu anlatılarla baş edebilmek için kişisel stratejiler geliştirmiş olmaları ve toplumsal stratejiler geliştirilebileceğine dair duydukları inançtır. Bu mülakatlar, daha fazla analiz edilmeye muhtaç ve daha çok görüşme ile zenginleşme potansiyeli olan bir sahadan sunulan kısmi bir manzaraya işaret etmektedir. Dolayısıyla genellemelere elverişli değildir ama meydan okumalara elverişlidir. Sınırlı ve kısmidir fakat önemli ipuçları vermektedir.¹⁷

Silva'nın hikayesi bunlardan biridir. Görüşmeye büyükannesinin köyünden bağlanan Silva, buradan toplumsal cinsiyet karşıtlığına dair konuşuyor olmanın kendisini epey karmaşık hissettirdiğini söylemiştir. Erivan'da doğan Silva'nın Ermenistan'dan Türkiye'ye gelmesi sivil toplum alanında çalışması ile gelişmiştir. Daha sonra farklı projeler, gönüllülükler, çeviriler, yönetmenlik, muhabirlik, editörlük, gazetecilik ve sivil toplum arasında salınan pek çok iş yapmıştır. Ermenistan-Türkiye normalleşme süreci, demokratikleşme, kadın hakları ve hak temelli pek çok farklı konu Silva'nın ilgi alanını oluşturmaktadır.

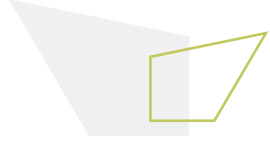
Sovyetler sonrası 90'lara uzanan ve bu yüzden de henüz yeni bir sistemin kurulmadığı, dolayısıyla eskisinin bir şekilde devam ettiği bir dönemde ve yerde büyümüştü. Buna rağmen Türkiye ile Ermenistan arasında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin benzer yüzlerini gözlemlemişti. Ateist bir ailede büyümesine rağmen, ona göre "dinden kaynaklanmayan ve din ile temellendirilmemiş muhafazakâr bir ortamda" yetişmişti:

*Farklılık çok bulamıyorum. Yani istediğim kadar arayayım, bulamıyorum. İlla vardır. Burada tabii işte yine klasik narrative... Kadın başımızın tacı, bilmem nesi ama... Çok belli toplumsal cinsiyet rolleri var. Erkek dediğin aileye bakar, kadın dediğin çocukları büyütür, okula götürür, tırnağını yaptırır, saçını yaptırır. Ya aslında baktığında, özellikle savaşta olan aralıklı bir şekilde ve iki sene askerliğin mecburi/zorunlu olduğu bir ülke olduğu için. İkisinin de çok katmanlı mağdur olduğu, ikili cinsiyeti kabul edersek hem kadınların hem erkeklerin inanılmaz mağdur olduğu bir toplumsal değer yargı mekanizmasından bahsediyoruz. Kadın kısmına gelecek olursak, benzerlikler aynı. Yani evliyken bekar mıydın değil miydin? Bekaretin bozulmuş muydu bozulmamış mıydı? Yani kırmızı elma denilen bir şey var ülkede. Evlendikten sonra, ilk geceden sonra erkeğin ailesinin kadının ailesine tepsi yapıp, sepet yapıp meyveli, içinde kırmızı elma da olan bir şey götürüyor. Bu bekar olduğu anlamına geliyor. Bu sadece köylerde değil, şehirlerde bile, çok apaçık yapılmasa bile halen yaşatılan bir gelenek, ironik tırnak içinde **(Silva, Gazeteci)**.*

Silva'nın mülakatını önemli kılan, Türkiye ve Ermenistan ile beraber okunaklı kıldığı düşüncelerini toplumsal cinsiyet karşıtlığı potasında eritirken kendi linç öykülerine de dönüp bakmasıdır. Çalışma alanlarının hepsinin birbirleri ile bağlantılı olduğunu düşünmekteydi, farklı dönemler yaşasa da hepsi birbirini beslemiş ve benliğini kurmuştu. Bu heterojen alanlarda hayatında en çok ve en sarsıcı olarak iki hattan linçlenmişti. Bunlardan ilki, Ermenistan-Azerbaycan Savaşı sırasında daha çok görünür olan barış talebiydi. Silva barışa dair kurduğu her sözün, savaşa karşı yapılandığı her anlatının, iktidar yanlısı troll çiftlikleri tarafından farklı formlarda hedef alındığından söz etti. Özellikle sosyal medya kampanyaları, troll çiftlikleri bu anlamda aktifti. İkinci hat ise onu daha derin bir sorgulamaya itmişti çünkü trans dışlayıcı radikal feministler (TERF) tarafından, trans düşmanlığına insan hakları ihlali olarak ve Ermeni toplumunun taleplerini dillendiren bir mecrada yer verdiği için hedef gösterilmişti. Ona göre bu aktörlere ağır gelen şeydi: Silva'nın anlatılarının evi, bir LGBTİ+ derneği değildi, daha çok Ermeni toplumunun takip ettiği gazetelerden biriydi. Dolayısıyla bu gazetenin "trans hakları bir insan hakları meselesidir," anlatısının içinden söylem üretmesi, "Trans kadınlar gerçek kadın değil," anlatısına odaklanmak ve karşı çıkmak yerine trans düşmanlığının insan hakları ihlali olduğunu vurgulaması pek çok düzeneği bozmuş ve tepki çekmişti. Silva, meselenin "Bu konuyu siz tartışamazsınız!" kabulünden öte, bu bağlamda tartışılmasının yarattığı şok etkisinden emindi daha çok. Üstelik bu anlatı inşasını aktivizmiyle değil, mesleki açıdan üzerine düşenleri yapmış olma sorumluluğu ile açıklamıştı:

Dediğim gibi, ben bir eyleme katıldım diye buna maruz kalmadım veya gidip afiş hazırladım diye maruz kalmadım, kişisel paylaşımda bulundum diye maruz kalmadım. Dolayısıyla aktivizim değil yaptığım, gazetecilikte ciddi bir insan hakkı meselesine değindiğim için aslında bana karşı bütün bu saldırı gerçekleşti. Bana ve çalıştığım gazeteye. Sadece bana da değil (Silva, Gazeteci).

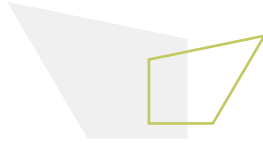
Gever (Yüksekova) doğumlu LGBTİ+ aktivisti Welat'ın hikayesi; Silva'nın toplumsal cinsiyet karşıtı anlatılarla ilişkilendirdiği transfobik anlatılarla mücadelede işaret ettiği kesişimselliğe yeni bir pencere açmaktadır. Welat; Hakkâri, Van, Diyarbakır gibi Kürt illeri arasında yaşamını sürdürürken üniversite yıllarında LGBTİ+ aktivizmi ile tanışmış ve harekette aktif olarak yer almıştı. Kendi coğrafyasında LGBTİ+ aktivizmi yapma dinamikleri ve biçimleri ile Batıda aktivizm yapma hali arasındaki farkları deneyimlemiş ve gözlemlemişti. Newroz, 1 Eylül, 1 Mayıs gibi pek çok eylem ve kutlamaya mutlaka yol arkadaşları ile katılmıştı. Yakın zamanda siyah, lezbiyen yazar Audre Lorde ile tanışmıştı ve onun Bahisdışı Kız Kardeş kitabında bahsettiği sıkışmışlık duygusunu Welat da hissetmekteydi. Çünkü Lorde'nin siyah kadın olarak kendi siyah komünitesinde yaşadığı bir takım mücadele alanlarında problemleri vardı. İkincisi siyah hareketi içerisinde de siyah kadın olduğu için ciddi sorunlar yaşıyordu. Üçüncüsü ise lezbiyen olduğu için hem siyah kadınlarla hem de siyah hareketiyle ayrıca problemleri vardı. Ayrıca tabii ki siyah kadın olarak beyaz kadınlarla ve ırkçılarla problemi vardı. Hatta siyah bir kadın olarak beraber mücadele

ettiği beyaz kadınlarla da problemi vardı. Welat için bu problemler tanıdıktı ve hissettiklerini derinleştirmek için “anlatısızlık” kavramını bu çalışmaya kazandırdı. Anlatısızlık; hem bazı kayıp, hayalet, sessizleştirilmiş anlatıların mevcudiyetine işaret etmekteydi hem de eksik temsiliyetlere:

LGBTİ+’lar söz konusu olduğunda, hak ihlalleri söz konusu olduğunda, bize en yakın gördüklerimiz, aslında homofobi ve transfobi karşıtı ilkeyi benimseydiğini söyleyip de buna karşı sessiz kalınması ve söz söylenmemesi. Bunlar bir yana, aslında anlatı demeyim ama, anlatısızlık halinin de bir nevi homofobiyi ve transfobiyi ben beslediğini düşünüyorum. Bunu açık bir şekilde söyleyebilirim. Mesela hangi anlatılarla karşılaşıyorum? Örneğin Newroz kutlamaları söz konusu olduğunda, Newrozdaki son yaşanan saldırılarda, bazen aslında bu saldırılara karşı birlikte mücadele ettiğin sivil toplum kuruluşlarından, aynı alanda mücadele eden, ırkçılığa karşı mücadele ettiğini düşündüğün işte Kürtlerin temel hak ve özgürlüklerinin her gün pek çok saldırı altında olduğu günlerde arkadaşlarından beklediğin o desteği mesela çoğu zaman göremiyorsun. Ve işte... Ya da birlikte mücadele ettiğin kişiler LGBTİ+ mücadelesini kendi yürüttükleri özgürlük mücadelesinin bir parçası olarak çoğu zaman görmüyor. Bunu hem yakın çevrenden görüyorsun, hem de sosyal medyada çok fazla görüyorsun. Örneğin, bunun çok yoğun bir şekilde kültür anlatılarının içine yerleştirildiğini de görüyorsun. Örneğin Kürt kültüründe LGBTİ+’ların yeri yok. Aslında Kürt kültüründe kadın hakları söylemi çok ön planda olmamalı. İşte Kürtlerin daha ciddi bir milli sorunu var, bunlar ön plana çıkmalı gibi (Welat, LGBTİ+ aktivisti).

Welat, bu zedelenmiş kesişimselliğin bir ayağının da Müslüman LGBTİ+'ların temsiliyeti olduğunu düşünmekteydi. Yine de eleştirilerinin yıkıcı eleştiriler olmadığını, gerekli zeminlerin yaratılabileceğini vurgulamaktaydı. Zaman zaman LGBTİ+ hareketinin de sosyal medya personalarına ırkçı, yabancı düşmanı, islamofobik anlatıların sızdığını gözlemlemekteydi ve bu iktidarın kurduğu aile anlatıları kadar can sıkıcıydı. Welat tarihselleştirdiği anlatısal analizlerinde, asıl tehlikeyi sosyal medya platformları üzerinden yaygınlaştırılan içeriklerde bulmaktaydı: Küreselleşen LGBTİ+ lobisi, küreselleşen kadın hareketi ve onları fonlayan dış mihraklar anlatısı pek çok farklı düzencele inşa edilmekteydi ve sağ bir dille ifade edilmekteydi:

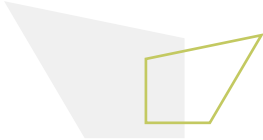
Mesela bakıyorsunuz aşırı sağ nasıl ağızlar kullanıyor? Youtube videoları çekiyor. TikTok videolarına bakalım mesela, TikTok'ta neler görüyorum? Günlük hayatını sıradan bir şekilde sürdüren bir kişi mesela birden, sen komik video izliyorsun ama arasına misal yabancı düşmanlığı sıkıştırıyor, arasına hemen bir mizojini sıkıştırıyor, arasına hemen homofobi sıkıştırıyor. Bunu mizah videolarında çok fazla görüyoruz. "Ama artık bunlar da şey mi diyoruz? Hani bu kadar çok nefret söylemi varken mizahın da şeyi mi olur?" diyoruz ama aslında öyle değil. Mizahın içine sindirilerek de devam eden bir nefret anlatısı var. Ve bunlar o tarafa inanılmaz hizmet ediyor. Ve bunlar gerçekten de son derece organize bir grup tarafından yapılıyor. Bakın bugün ben ne gördüm; TikTok'ta gezinirken, videolara bakarken şöyle bir... ve bunlar belirli hesaplar tarafından planlı atılıyor. Beğenileri inanılmaz fazla.

*Geçen seneki Onur Yürüyüşünde mücadele eden, LGBTİ+ direnişçilere karşı sert müdahalede bulunan polisleri öven, işte LGBTİ+ aktivistlerine gülen polisleri ön plana koyan videolar var. Şimdi bu videolarda, mesela diyorsunuz ki işte “Ne alaka LGBTİ+'lar?” Bir yandan sosyal medya araçlarını kullanıyoruz ama karşı tarafın da inanılmaz örgütlerle yeniden nefreti ürettiğini görüyoruz. Ve bunu dijital medya araçlarını kullanarak yapıyor. Asıl tehlike bu işte, asıl meseleyi küreselleştiren bu. Örneğin İtalya’da mesela bir polisin yapmış olduğu işkenceyi, homofobik işkenceyi, transfobik işkenceyi ya da bir mülteci düşmanlığına karşı komik bir videoyu milyonlarca insan izleyebiliyor ve sen şu an evinde otururken senin önüne de düşürebiliyorlar bu videoyu. Bu tehlikeli aslında işte (**Welat, LGBTİ+ aktivisti**).*

Nuray ise toplumsal cinsiyet karşıtı anlatılara dair Müslüman feminist bir kadın olarak başka bir pencere açıyordu. Şii yönelimli radikal İslamcı bir ailede büyüdüğünü ifade ederek kat sayı sorunu nedeniyle zorunlu olarak ilahiyat okumuştü ve eğitim hayatı İmam Hatip Liselerinde geçmişti. Kat sayı sorunu çözüldüğünde ise önce sosyoloji, sonra psikolojiye geçmişti. Aynı zamanda sosyal hizmet alanında çalışmalarına devam ediyor ve farklı sahaları yakından deneyimliyordu. Aktivizme yönelişinin hikayesinde ailesi belirleyiciydi çünkü siyasetin çok konuşulmadığı, oy verme davranışının belirgin olarak gözlemlenmediği, sistem dışında pozisyon alan bir ailede yetişmişti ancak yine de ezilmiş coğrafyalarla, Müslüman toplumsal hareketlerle ve dünya ile politize ilişkiler kurmuştu. Nitekim Nuray ona göre zamansız kitaplarla, yazarlarla tanışmış (Ali Şeriatî

gibi) ve makro-politik eleştirilerini kurmaya başlamıştı fakat bu eleştirilerin içinde toplumsal cinsiyet eşitliği meselesinin erimiş olduğunun da farkındaydı. Ailesinin içerisinde ve siyasi partilerin içinde farklı erkeklik biçimlerini gözlemlemiş ve sonrasında aldığı toplumsal cinsiyet dersleri ile feminist uyanışı daha çok derinleşmişti. Sosyal Hizmet ve yoksulluk alanını, “evine koli ile giden çocuğun mutluluğunu” kendinden bildiği için seçmişti ve en çok dikkatini çeken şeylerden biri, yoksulluğu kadınların ve çocukların daha derinden yaşamasıydı. Kadınların, özellikle çocuklarına kaynak aktarabilmek için kendilerinden feragat ettiği pek çok manzarayı ve hatta orta sınıf ailelerde bile bazı kadınların açlık sınırında olduğunu görmek mümkündü. Nurray’ın deneyimlerinde kadınların tahayyülüne yerleşen ve inşa edilen bir “onurlu erkek” şablonu dikkate değerdi:

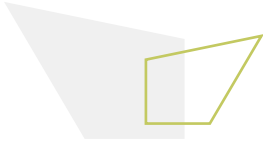
Kadınlarla konuştuğumda hep şunları tartıştığımı hatırlıyorum, ben sahayı uzun süredir yapmıyorum ama şunları tartıştığımı hatırlıyorum her evde: Her zaman adamın çok çabaladığı, yani eğer evde yatan, tembel ve dolayısıyla hemen açıktan kadının sallayabileceği bir adam değilse objektif olarak. Çalışmıyor, eve ekmek getirmiyor falan gibi bir durum yoksa şöyle bir şey oluyordu: Adam çok çabalıyor, çok onurlu, çok gururlu ama yine de geçindiremiyor. Adamın onurunu, gururunu korumak için kadın bir yandan evde tasarrufu sağlamaya çalışıyor. Aslında kendi tasarruf emeğiyle girdiği bir stres var, onu hiçe sayıyor. Adamın dışarıda girdiği stres, en büyük stres oluyor falan. Adamın kısıtlı kaynaklarını evde yönetmeye çalışırken bir yanda adamın onurunu da korumaya çalışıyor. Ona laf getirmeyecek, dışarıda çocuk bir şey

istediğinde babasını mahcup etmeyecek çocuğa karşı, “alamıyor” diyemeyecek falan... Bu çekişmeyi çok görüyordum kadınlar arasında. Onurlu erkek anlatısı hep ilgimi çekiyordu. Yani geçinmiyor, çalışmıyor, çalışmıyor belki, çalışsa da geçindiremiyor ama yine de aslında kadın evdeki... Kadının kafasında bir sorumluluk bölüşümü var. O sorumluluk bölüşümüne göre kadın kendi sorumluluğunu yapıyor, erkek yapamıyor olsa bile erkeğin onurlu bir erkek olması yetiyordu kadın için gibi bir şey görmüştüm. Onurlu erkek meselesi sonuçta kadının hayatını kurtaran bir şey değil. Aslında bir işlevi yok ve sadece erkeğin iş bölümündeki başarısızlığını örten bir şey (Nuray, Müslüman Feminist ve Aktivist).

Bu onurlu erkek şablonuna eşlik eden “hanımefendilik” motifi de yine Nuray’ın dikkatini çeken düzeneklerden biriydi. Özellikle siyasi partilerde ve meslek yaşamında yoksulluğa dair çalışmalarını yürütürken önemli olanın mücadeleye sunduğu katkı değil; iffetli, sessiz, sakin ve hayranlık uyandıracak kadar müthiş tesettürlü, kapalı bir hayatının olup olmamasıydı ve bunu “Saliha Kadın” anlatısı olarak işaretliyordu. Nitekim önce bunlarla mücadele etmeye çalışmıştı ve sadece milli görüş geleneğinde başörtülü kadınlara hanımefendiliğin dayatılmadığını ve bu hanımefendiliğin farklı görünümünü içselleştirdiğini vurgulamıştı: Kırıtmayan, süslenmeyen, makyaj yapmayan, daha sert ve ayakları yere basan bir imaj da makbul hanımefendiliği üretebiliyordu. Nuray, hem başka türden bir feminist öznelliğe hem de Müslüman kadınlığın imkanına dair düşündüğünde onu güçlendiren bazı tarihsel anlatılara da yüzünü dönüyordu. Nuray’a göre henüz kadınlar toplumsal cin-

siyet, ataerki ve sömürü mekanizmaları üzerine konuşmadan binlerce yıl önce kendi dilince, kendi yolunca ve yöntemince bazı kadınların İslam tarihinde ettiği itirazlar vardı ve kendisi bu güçlü anlatılara geri dönme ihtiyacı duyuyordu:

Şimdi okuduğum zehri nasıl akıtabilirim, bugüne kadar okuduğum bütün o zehri nasıl akıtabilirim? Ve yerine nasıl daha, benim de ruhuma iyi gelecek bir İslam anlayışı olmalı ki kalayım burada. Pat diye gerçeklik yüzüne çarptığında Müslüman kalman çok zor olduğu için ruhuma iyi gelecek bir Müslüman, İslam tarihi falan arıyorum. Çok fazla okudum o dönemde. Şeyleri görünce mesela çok etkileniyordum; Ebuzer'in karısı. Ebuzer çalışmayan, miskin bir adam, çalışmıyor etmiyor falan. Bu arada en çok kadın düşmanı hadisi rivayet eden sahabe. Bütün bu, bugün tartıştığımız ne varsa görüyorsun. Ve karısının onunla ilgili yakarışlarını mesela aralarda... Ama onu, o anıyı o kitaba girdiren şey; kadının yakınması, derdi, tasası hiç değil. Orada bir laf etmiş çok güzel, çok büyük. Tam onu yazacaklar ama orada mesela kadın çok canını sıkıyor. Çok dırdırcı, çok çenebaz falan bir kadın anlatılıyor ve bir tane de o karısının onu darlaması üzerine bir tane kadın düşmanı hadis patlatıyor falan. Zaten Peygamber de demişti işte "kadın varsa dert var," falan gibi bir şey mesela... Orada şeyi görüyorum; ya bu adamla yaşamış bu kadın, büyük ihtimalle çok dertliydi, gitti her yerde de konuştu, hiçbir söylediği bize gelmedi ama adamın canını sıkmış yani, bu bana yetiyor. Adamın çok canını sıkmış. Adamı gerçekten o kadın düşmanı hadisleri uygulayacak

*hale getirmiş. Onu görmek. İşte o Havle'nin Peygamber'le münakaşasını görmek. Kadınların mescidi basıp Peygamber'e sorduğu sorular. Ömer zamanında verdiği mücadeleler. Daha öncesine, İslam tarihinin öncesine de yani... Biz "Bu mesele budur, toplumsal cinsiyet eşitliğidir ve bununla da böyle mücadele edilir arkadaşım!" falan demeden önce kadınların kendince yaptığı şeyleri görmek hoşuma gidiyor. Onlar etkiliyor yani **(Nuray, Müslüman Feminist ve Aktivist)**.*

Projeyi desteklemek amacıyla yukarıda örneklerini sunmaya çalıştığımız derinlemesine görüşmeler, genel bir sonuç çıkarmaya elverişli olmasa da aktivistlerin ve insan hakları savunucularının farklı anlatılarla nasıl ilişkilendiğine dair bazı içgörüler kazandırmaya olanak sağlar:

- Öncelikle çalışma ve aktivizm alanları çeşitlenen katılımcıların, farklı bölgelerdeki deneyimlerini içeren bu görüşmeler; onların dikkatini çeken ve duygularını kuran anlatıların tamamının toplumsal cinsiyet karşıtı anlatılara denk düşmediğini göstermektedir. Yani bir anlatının toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinden sorun teşkil etmesi, onu toplumsal cinsiyet karşıtı anlatılar kategorisine yerleştirmeye yetmemektedir. Ancak toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıları kuran, aynı zamanda onlar tarafından kurulan, birbirlerini destekleyen bir anlatısal zeminden söz etmekteyiz. Bu nedenle katılımcıların örneklerini verdikleri anlatılara bu şerhi düşmek ve bu anlatıların toplumsal cinsiyet karşıtlığının bağlamını farklı mozaiklerle kurduklarını kabul etmek gerekir. Örneğin bugün translara yönelik artan şiddetin ve

transfobinin toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin ve anlatıların yükselmesi ile doğrudan ilişkisi vardır. Şiddet, fobi ve karşı anlatıların üretilmesi, yaygınlaşması birbirinin hem nedeni hem de sonucudur, son kertede bu durum karmaşık bir ilişkiler ağına işaret etmektedir.

- Kadın düşmanlığı, ırkçılık, homofobi gibi mücadele ettiğimiz şeyleri doğrudan toplumsal cinsiyet karşıtı olarak tanımlamak, kavramlar arasındaki farkları da birbirine indirmeye riski taşımaktadır. Dolayısıyla mülakatlardan çıkarılabilecek en önemli bulgu; anlatı, söylem, hikâye gibi kavramların ve toplumsal cinsiyet karşıtlığının ele alınma biçimlerine bakıldığında bazı katılımcıların kafasında muğlaklık olduğudur. Bunun birden fazla sebebi olabilir. Yalnızca kapasite eksikliğinden ziyade Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin henüz yeni güçleniyor olması ve etkisinin henüz dolaylı yollarla anlaşılabilir olması, dağınık ve parçalı bir hareketin yeni yeni yapılanmaya başlaması üzerine de düşünmek gerekmektedir.

- Katılımcılarımızın çoğunun aktivizm yorgunluğunu deneyimlediği hissedilmiştir fakat görüşmelerde bu yorgunluk üzerine konuşmayı değil, bununla mücadele etmenin yollarını anlatmayı tercih etmişlerdir. Çeşitli mecralarda, evlerde, odalarda, okullarda, sokaklarda, işyerlerinde, meclis kürsülerinde hedef gösterilen ve anlatsal şiddete devamlı maruz kalan bu aktivistler; aslında bu durumu kendi duyguları üzerinden betimlemeye bir tür direnç geliştirmişler ve durumu daha çok toplumsal olarak, politik olarak analiz etmeye yatkın olmuşlardır.

• Bir diğer önemli bulgu ise toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler, anlatılar ve hareketler üzerine daha çok fikre sahip olmaları fakat onları güçlendiren veya onlar tarafından dolayla sokulmuş ilham verici anlatıları bulmakta zorlanmalarıdır. Ancak istisnalar da mevcuttur. Özellikle kesişimsel bir perspektif sunan bu mülakatlar; yerel ve bölgesel deneyimlerin, farklı toplumsal dinamiklerin ve aile yapılarının çeşitli aktivizm pozisyonlarını doğurduğuna ve bu pozisyonlardan farklı anlatıların süzülmesine işaret etmektedir.

• Katılımcıların çoğu; sosyal medya ve iletişim kampanyalarını, görsel ve işitsel düzenekleri zararlı anlatıların inşa sürecinde etkili bulmuş ve buna karşı yenilikçi yöntemleri keşfetmekte sivil toplum kuruluşlarının ve platformların yeterli düzeye ulaşmadıklarını vurgulamıştır. Ancak yükselen baskı ve şiddet karşısında keşfedilmiş ve keşfedilebilecek yeni ve yaratıcı eylem taktiklerinin, örgütlenme biçimlerinin olabileceğinin de altını çizmişlerdir.

• Katılımcılar, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler karşısında ve farklı mücadeleler arasında gelişebilecek bir ittifak olasılığının söz konusu aktörleri hem daha çok saldırganlaştıracağını hem de insan hakları savunucularının ve hareketlerinin umudunu yeşerteceğine inanmaktadır. Olası bir ittifak fikrine dair uzlaşmacı yaklaşmakta fakat hareketler arası ve hareketler içi kırınlıkları, başarısızlıkları, yüzleşmeleri taşımakta da ısrarcıdır. Çünkü toplumsal cinsiyet karşıtı blok karşısında yaratılacak gerçek bir ittifak ancak her hareketin bagajında ne tür yükleri taşıdığına anlaşılması ile mümkün görünmektedir.

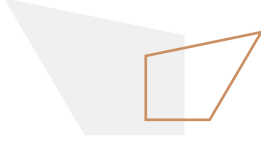

**bir ittifak
denemesi**

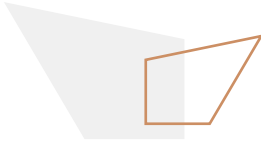

İki seçim sonrasında gerçekleştirdiğimiz Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Anlatıları Bozmak için Yeni İttifaklar Çalıştayı, ittifak demememizin en önemli alanlarından birisidir. Çalıştaya Diyarbakır, Van, Bursa, İzmir, Mersin, İstanbul, Ankara ve yurtdışından çeşitli kurumlardan temsilciler ve aktivistler gelmiş, iki gün boyunca hem olası bir ittifakın imkanına dair hem de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere, aktörlere ve anlatılara dair derinlemesine tartışmışlardır. Çalıştayı iki seçim sonrasında denk gelmesi nedeniyle, katılımcıların motivasyon ve kaygılarını akıtabileceği güvenli bir alanı inşa etmek ve ne tür duygularla çalıştaya katıldıklarını anlayabilmek için tanışma etkinliği bir hikâye anlatma egzersizi üzerinden yapılandırılmış ve katılımcılardan seçim gecesi nerede ve ne yapıyor olduklarını ve ne hissettiklerini anlatmaları istenmiştir. Olası bir ittifakın hangi duygular ve öngörülerle kurulduğunun anlaşılması için bu hikayeler üzerinde durmak gerekir:

— Ben Batman'daydım seçim günü. Orada biraz daha sert geçti çünkü bulunduğum yerde hem Hizbullahçılarla hem de jandarmayla doğrudan karşı karşıya geldim. İkinci turda yok öndeydik, yok kazanıyoruz şeyinden sonra artık yurt dışı oyları eklendikten sonra uyuyayım dedim sonraki gün daha zor olacak dedim. Beklediğimden iyi mi geçti kötü mü geçti bilmiyorum. Biraz umutluydum da o kadar da iyimser bir yerde değildim. Haliyle ekstra bir yıkım da yaşamadım ama Kürdistan'da seçim gerçekliği de suratıma çarptı. Sonraki dönem daha da zorlaşacak gibi duruyor, bunu söyleyebilirim şu anda.

— Çok yoğun bir seçim süreci geçirdik. Bütün işleri neredeyse bir kenara bırakıp geceli gündüzlü çalıştık. Neredeyse bütün STK'larda çalışan, yer alan arkadaşlar, herkes canhıraş çalışıyordu. Çünkü bizim için çok önemli bir seçimdi bunu biliyorduk. Karşımızdaki ittifak daha netleşmiş bir ittifaktı. (...) Hep beraber ortaklaştığımız yegâne süreçlerden biri olacaktı, hep beraber bir partiye oy verecektik. Bizim için çok acıydı oraya (CHP'ye) oy vermek, çok acıydı yani. İnsanları ikna etmek çok zordu. Bakın bir köy, önceki seçimlerde %90 partiye (HDP'ye) oy veren bir köy, “biz vermeyiz yani siz bizden nasıl böyle bir şey istersiniz” dediler. Biz ikna etmeye çalıştık, ev ev gezdik. Bir de propaganda yasağı var. Günün sonunda, bugün devam eden büyük büyük tartışmaların nedenlerinden biri de oldu. Ama çıkan sonuç, yine örgütlü bir şekilde çıkan bir cevap oldu. Bunun karşılığında yine tehdit olarak görüldüğümüz için aslında kendini katledecek, hayatını daraltacak bir tarafa gidip oy verdi.

— Şimdi o geceyi düşününce bile bir karnım ağrıdı, bir terledim şurada falan. Çok stresliydi. Az önce baktım LGBTİ+ hareketinin içinde tam 9 yıldır aktif olarak çalışıyorum ve galiba artık bunun getirdiği bazı tahammülsüzlükler ve yorgunluklar var ve o tahammülsüzlük hakkımı ben seçim gecesi kullandım. Herkes takip ederken, bir şeyler yaparken, ben modemim fişini çekip televizyonu kapatıp, uyku ilacımı alıp seçim sonucu için gece 01.00'de uyanmayı planladım. Uyandığımda her şey kaotikti, “tüh” dedim erken uyanmışım. Twitter batağına girip çıkamadım sabaha kadar. İkinci gece de aynı şekilde televizyon kapatıldı gece ve

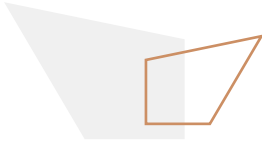

erken yatıldı. “Bakmayacağım” dedim çünkü baktığımda midem bulanıyor, başıma ağrılar giriyor, garip garip şeyler yaşıyorum anlayamadığım. Sonra, çok yıkıldım. Umudum yok diyordum etrafıma ama meğer varmış. Hayal kırıklığı ve umutsuzluk yaşadım. Birkaç gün izin aldım, zaten ofisi kapattık ve herkes biraz dinlendi. Ve kendime şeyi hatırlatma ihtiyacı duydum. Bugüne kadar zaten zor zamanları bir şekilde deneyimliyoruz ve o an hissettiğimden daha güçlü olduğumuzu kendime tekrar hatırlatmam gerekti.

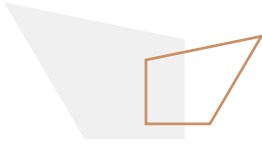
— Ben göçmen bir aileden geliyorum ve biz beş jenerasyondur yerleşemedik. Ben de dedemin Türkiye’ye yerleşme kararını 12 yaşından beri eleştirdiğim için son beş yıldır yurt dışında yaşıyorum ama aynı zamanda Türkiye’de örgütlenmeye devam ediyorum. Türkiye’de bir şeyler yapmaya çalışıyorum, kendimi büyük bir çoğunlukla da buraya ait hissediyorum. O kullanmak için Türkiye’ye dönmüştüm, ikinci turda İsviçre’nin göbeğinde, tüm Katoliklerin ortasında sonuçları takip ederken büyük bir hayal kırıklığına uğradım. Ben de umudum yok sanıyordum ama uzun terapi seansları sonunda fark ettim ki meğer çok büyük bir umudum varmış. Her ne kadar terk edip göç etmiş olsam da yakınında kalmak istemişim. Bir değişim olur da geri dönerim ya da değişimin bir parçası olayım kafasıyla yaşıyordum ve bunu fark ettim.

— Benim için de aynı şekildeydi, tekrar etmek istemiyordum aslında. Sadece şeyi hatırlıyorum, ilk tur öncesi, seçim öncesi muhalefetin oluşturduğu anlatılar seçimi eğer biz kaybedersek bütün ülke yok olacak, biz de içinde ölüp gi-

deceğiz gibi bir noktaya varmıştı. Bunu da ben çok tehlikeli buluyordum, çünkü böyle olmayacak. Sonuçta ne olursa olsun bu bir seçim, biz zaten seçime ne kadar süredir inanıyorduk ki, seçimle bir şeylerin değişeceğine. Buralarda da biraz fazla kapıldık gibi hissettim açıkçası.

— Ben seçim sonuçlarına bu kadar inanmamız gerektiği konusunda kandırıldığımızı düşünüyorum. Millet ittifakı seçimi kazanmış olsaydı bizim için her şey farklı olacaktı mıydı? Bu göçmen karşıtı, hepsinin bir araya geldiği korkunç yeni bir sağ blok oluşacaktı. Bir sağdan diğerine savrulacaktık. Seçim meselesinde en büyük sorunlarımızdan bir tanesi sadece 2-3 yıllık sürece odaklanıyoruz. Halbuki bu mesele 40-50 yıllık planlarla kurulması gereken bir mesele. 50 yıl sonra biz nerede olacağız? Sol kendini nerede görüyor? Bizler ideolojik değişim/dönüşümü nasıl sağlayacağız?

— Arkadaşlarla yaşadığımız hayal kırıklığını konuşuyorduk. Geçiş dönemi geliyor, ikinci çözüm süreci geliyor, bunu örgütleyeceğiz hep birlikte gibi heveslerimiz vardı bizim. Hiç öyle olmadı gördüğümüz gibi. O süreci planlarken şu anki vaziyeti konuşmak çok yıkıcıydı. Bu da bizim kendimizi inandırmak istediğimizden geldiğini düşünüyorum. Umutlanmak istedik. İki seçeneğimiz vardı ya karamsar bir seçim sürecine girecektik ya da umutlu olacaktık. Ben bir sekiz ay kadar falan sigara kullanmamıştım, 14 Mayıs akşamından sonra bağımlılık günlerime geri döndüm birden.

Katılımcılar, yukarıda da görülebileceği ve aslında ülkenin önemli bir kısmı gibi seçim süreçlerine duygusal yatırım yapmış, bu süreci bir yas gibi yaşamış ve yenilgi duygusunu derinden deneyimlemişlerdir. Bu noktada akılda tutulması gereken, hiç de azımsanmayacak bir hızla katılımcıların toparlanmaları ve çalışmalarına, aktivizmlerine devam etmeleri, geriye dönerek yaşadıkları bu gibi duyguları, politik ve yapısal bir eleştiri zeminine oturtmalarıdır. Katılımcılar bu meseleye dair bir tıkanma hissini betimlemişler ve tartışmaların, pratiklerin dağınıklığına işaret etmişlerdir. Aynı zamanda ittifak girişimlerinin genellikle yarım kaldığı ve “Ya bir şey çıkmazsa, devamı gelmezse?” kaygısının yerleşikleştiğini ifade etmişlerdir. Özellikle seçim sonrası bir ittifak üzerine toplanmanın kendilerini heyecanlandırdığını, somut bir adımın atılmış olmasının ve fiziki bir aradallığın umut verdiğini, ittifak için doğru yer ve zaman olduğuna inandıklarını eklemişlerdir. Toplumsal cinsiyet karşıtı blokla mücadelede hareketler arası iş birliğinden ve iyi bir ittifaktan bazı beklentiler dile getirilmiş, bu geniş toplam tarafından dile getirilen beklentiler, talepler ve temenniler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı aktörleri tanımak, hareketlerin küreselde ve yerelde farklılaştığı ve benzeştiği yerleri tanımlamak, karşısında bir pratik kurmak.
- Kendi çalışma alanlarımızdan gözlemlerimizi taşımak, yeteneklerimizi ve becerilerimizi kolektif olarak bu mücadele pratiği için seferber etmeyi öğrenmek, deneyimlerimizi ayrıştırılmak, kapsayıcı ve yenilikçi metotlar keşfetmek.

- Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerden nasıl etkilendiğimizi analiz etmek. Bu hareketlerin maddi ve yapısal kaynaklarını, destek mekanizmalarını, kavramlarını ve argümanlarını tartışmak, bilmek. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet karşıtlığının arkasındaki ideolojik ve sosyal arka planını betimleyebilmek.
- Birbirimizden beslenmek ve kapasitemizi geliştirmek. Dayanışma ağlarımızdan farklı olarak kalıcı bir ittifak kurabilmek ve yeni söz kurmak. Raporlamalar ve destek mekanizmaları inşa etmek. Makro anlatılar kadar, mikro anlatılara da sızabilmek. Enternasyonal, kesişimsel ve kapsayıcı bir örgütlenme tarzı inşa etmek.
- Sürdürülebilirlikte ısrarcı olmak ve katılımcılarda devam etme istencinin yaratılması.

Son kertede katılımcılarda toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler karşısında bir ittifak geliştirmeye yönelik istek, inanç ve ihtiyaç göze çarpmıştır. Katılımcılar bu konuda bir araya gelmeye, uzlaşmacı olmaya, becerilerini ve özgün aktivizm yapma biçimlerini bunun için seferber etmeye gönüllülerdir. Ancak kendi politik sınırlarının ve deneyimlerinin de görünür olmasını, hareketler arası kırılganlıklarını ve eşit temsiliyeti konuşmayı zorunlu bulmuşlardır.

çalıştay sunumları

- Çalıştayın ilk günü; SPoD Genel Koordinatörü Oğulcan Yediveren ve Proje Koordinatörü Berfin Atlı, proje partnerleri olan Havle Kadın Derneği'nden Zeynep Kuyumcu, DEMOS Genel Koordinatörü Mertcan Doğan ve Pozitif Dayanışma'dan Barış Ozan'ın açılış konuşmalarıyla başladı. Açılışın ardından Berfin Atlı, **“Neden Anlatılarla İlgileniyoruz? Anlatıların Politik Gücü ve Anti-gender Anlatı Örnekleri”** sunumu ile anlatı analizinde kullanılan bazı yöntemleri derinlemesine tartışarak toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin bu anlatı stratejilerini ve düzenekleri ne tür motif ve şemalarla kullandığına odaklandı. Bu oturumda siyasi aktörlerin propagandalarını içeren iki video üzerinden analizlere yer verildi.

- Sevcan Tiftik, Donna Haraway'ın “Sözcüklerin üzerindeki bu oyunun maliyeti bizim için çok yüksek!” alıntısını hatırlatarak toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıları edebiyattaki temsiller üzerinden de düşünmeyi önerdi ve **“Anti-Gender Hikayeler ve Kurmaca İçerikleri Bize Ne Anlatıyor?”** sunumunu gerçekleştirdi. Sanatın, edebiyatın, sinemanın ve popüler kültürün de bu anlatıların transfer edildiği, dolaşıma sokulduğu alanlar olarak kavranması gerektiğine işaret etti. Özellikle edebiyatın, gündelik hayatımız içerisinde doğrudan karşı karşıya gelmediğimiz temsillerle de bizi buluşturabileceği ve bu temsilleri içselleştirmemize neden olabileceği için toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerle mücadele için çeşitli araçlar vermekteydi. Tiftik'in sunumu; sanat eserlerinde ve edebiyatta bir anlatı evreninin; karakteriyle, diliyle, durumuyla, olayın kurgulanış biçimiyle, inşa ettiği temsillerle bizleri güçlendirebileceği gibi öfkeliendirebileceğini de hatırlattı.

• İki oturum sonrasında yapılan tartışmalarda katılımcılar kendilerini güçlendiren ve öfkeliendiren bazı sanat eserleri üzerine konuştular. Bu sanat eserleri diziler, filmler, kitaplar ve çeşitli işleri içermekteydi. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından eksik olan veya homofobik, ırkçı, cinsiyetçi, göçmen düşmanı her anlatı evreninin toplumsal cinsiyet karşıtlığına işaret etmeyeceğini de şerh düştüler. Daha çok iktidarın bu formları nasıl ve nerelerde araştırdığı ve hem bu yapıları beslediği hem de beslendiği bir ilişki üzerine düşünmek gerektiğini eklediler.

• Bu iki oturumun ardından Mertcan Doğan, **“Güvenlikleştirme Siyaseti ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığını Birlikte Düşünmek”** oturumunda güvenlikleştirme siyaseti kavramının tarihsel dönüşümüne, özellikle 11 Eylül saldırıları ve Bush Doktrini ile nasıl güncel görünümlere kavuştuğuna, bu siyasetin bazı motiflerine (tehdit, güvenlik, dışlama, sınır, saldırı, risk gibi) ve toplumsal cinsiyet karşıtlığının bu formlarla nasıl birlikte düşünülebileceğine eğildi. Kadınlar ve LGBTİ+’lara karşı iktidarın oluşturduğu güvenlikleştirmeci anlatıları örnekleyen Doğan, hem seçim öncesi iktidar ve muhalefet tarafından göçmen düşmanlığı barındıran bazı videoları inceledi hem de savaşın cinsiyetli yapısını, soykırımların cinsiyetçi tecrübelerini, barış talebinde ısrarcı olmanın önemini ve toplumsal barış gündemini de kendi meselemiz haline getirmemiz gerektiğini vurguladı.

• Okan Altekin, **“Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler, Neoliberalizm ve Kürt LGBTİ+'lar”** başlıklı sunumunda, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin küresel okumasını yaparak neoliberalizmle birlikte tarihsel hatlarını çizdi. Genellikle toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin 2010'lu yıllarda daha görünür olduğu düşünülse de 1994 Kahire Konferansı ve 1995 Pekin 4. Kadın Hakları Konferansı'nı hatırlamayı önemli bulan Altekin, hareketin bazı dertlerini de özetledi: üreme, ev içi emek üretimi, evlilik eşitliği, iklim, aile, ahlak ve fazlası. Altekin, neoliberalizmin özellikle sömürgeleştirilmiş topluluklardaki kadın ve LGBTİ+'lara etkisinden ve yeni medyanın buradaki rolünden bahsederken toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerle beraber düşünülmesi gereken bazı niteliklerin de altını çizdi: yalancı bilimsellik, doğallık ve biyoloji vurgusu, anti-modernist Batı anlatıları, komplo teorileri, göçmen ve mülteci düşmanlığı, ırkçılık ve fazlası. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin, geliştiği ülkelerde kırılğan grupları ve sömürge halklarını daha çok etkilediğini ifade eden Altekin, bu perspektif ile Kürt LGBTİ+'ların özel savaş koşulları ve ucuz emek piyasasındaki konumları ile tıpkı kadınlar, mülteciler, LGBTİ+'lar gibi bu hareketler tarafından hedef gösterildiğini belirtti.

• Doğan ve Altekin'in sunumlarıyla bağlantılı olarak sunumunu kurgulayan Ruken Ergüneş ise, Kürt Sorunu ve Kürt Sorununa bağlı çatışma ortamının ve özel savaş politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinde doğurduğu etkileri yerelden taşıdığı deneyimler ve gözlemler üzerinden ele aldı ve pratikte Kürt illerinde nelerin yaşandığını aktardı. Ergüneş sunumunda çizdiği tarihsel hatlarda sadece Kürt toplumuna yönelik katliamlara, ayrımcı politikalara, savaşa ve şiddete değinmedi; aynı zamanda bazı kampanyaların (*Haydi Kızlar Okula, Kardelen*

Ayşe gibi) nasıl kır ve kent ikiliği kurarak bu toplumu “egzotikleştirdiğine” de yer verdi. Ergüneş’in sunumu oldukça dinamik geçerek seçim dönemi kadınların deneyimlerine, sahada yaşananlara da odaklandı ve LGBTİ+lar ile Kürt siyaseti arasındaki gerilimlerin ve ortaklaşamama hallerinin bütün katılımcılarla birlikte tartışmaya açılmasını sağladı.

· Çalıştayın ikinci günü Nur Sinem Kourou’nun **“Dünyada ve Türkiye’de Anti-Gender Hareketler”** oturumuyla başladı. Kourou, Türkiye’de son birkaç yıla dek toplumsal cinsiyet karşıtlığını tanımlamanın zor olduğunu, daha çok dağınık toplumsal cinsiyet karşıtı kampanyaların odağımızda olduğunu ifade ederek konuşmasına başladı. Yaptığı araştırmalarda bu hareketlerin Gezi Parkı direnişinden itibaren bir hareket olarak yapılanmaya başladığını, Türkiye’nin bu anlamda yarışa geç katıldığını fakat galipleri arasında olduğunu ekledi. Farklı ülkelerde (Macaristan ve Polonya özellikle incelendi) ve Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin nasıl ortaya çıktığını ve geliştiğini anlatırken sağ popülizm ve toplumsal cinsiyet karşıtlığının birlikte yükselen ve el ele yürüyen süreçler olarak betimledi. Aynı zamanda Kourou, toplumsal cinsiyet karşıtı blok içerisinde yer alan aktörleri, sivil toplum kuruluşlarını, maddi ve yapısal destek mekanizmalarını da inceleyerek tanımladı. Toplumsal cinsiyet karşıtlığının evrensel, demokratik ve liberal değerlere de karşı olduğunu ve her toplumun ihtiyaç ve değerlerine göre farklı formlar kazandığını aktardı. Özellikle Feminizmin, LGBTİ+ mücadelesinin kazanımlarının bu aktörleri harekete geçirdiğini ifade eden Korou, Büyük Aile Buluşması, İstanbul Sözleşmesi, nafaka ve kadına şiddet yasası gibi farklı gündemlerle farklı örgütlenmelerin doğduğunu aktardı.

• Zeynep Kuyumcu, **“Anlatıyı Sorunsallaştırmak ve Yeni Anlatılar Oluşturmak”** başlıklı sunumunda Havle Kadın Derneği'nin aktivizm deneyimleri üzerinden çeşitli anlatılara odaklandı. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin anlatılarını kurarken dini motiflerden nasıl yararlandıklarını, gerekçelerini kurarken dini ve milli değerlerin yanında ahlaki değerleri de nasıl vurguladıklarını ve tam da bu yüzden farklı Müslüman öznelerin failliğine nasıl zarar verdiklerini anlattı. Kuyumcu, bu türden anlatıları sorunsallaştırmayı önemli bulduğunu ve toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin İslam dininin ataerkil yorumlarına, toplumsal normların dini referanslarla savunulmasına ve dinin tek tipleştirilmesine de katkıda bulunduğuna değindi. Özellikle başörtüsü meselesi üzerinden ve kadınların bedenleri üzerinden görünür olan bu müdahaleler, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin ahlakı yeniden tanımlamasına ve kullanmasına yarayabiliyordu. İlham verici ve güçlendirici olabilecek yeni anlatılar kurabildiğimizi ve kurabileceğimizi vurgulayan Kuyumcu, Havle'nin hem Onur Haftası bildirisini hem de başörtüsüne dair yayınladıkları açıklamayı derinlemesine inceledi.

• Sunumların ardından Zehra Keleş'in kolaylaştırıcılığında, Türkiye'de siyasal iktidar ve toplumsal cinsiyet karşıtı aktörler arasındaki ilişkiye ve Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin özgün yanlarına dair bir tartışma gerçekleştirilmiştir. Tartışmada; Türkiye'deki liberal kazanımların diğer ülkelerdeki gibi güçlü olmadığı, asıl odağın daha çok LGBTİ+ karşıtlığı olduğuna ve buradan kadın hareketine doğru genişlediği, söz konusu bloğun kürtaj karşıtlığını önceliklendirmemesi ama “kutsal aileyi” önceliklendirmesi gibi bazı özgün yanlar betimlendi. Aynı zamanda bu blok tarafından dinin araçsallaştırılması, Müslümanlarla LGBTİ+'lar arasında dayanışılması gereken konular ve zorluklar da konuşulmuştur.

• Barış Ozan, **“Türkiye’de HIV Aktivizmi”** oturumunda, HIV’e dair anlatıları derinlemesine incelemeyen evvel HIV’e dair bilgileri tazelemek amacıyla HIV’in tanımını, aktarım yollarını, Sağlık Bakanlığı raporlarında nasıl ifadelere denk geldiğini ve HIV’le yaşayanlara yönelik ayrımcılık ve damgalamayı anlatan bir kavram zemini sundu. HIV’in cinsel yönelim ve cinsiyete ve cinsiyet kimliğine göre özel bir aktarım şekli olmadığını, AIDS’in ise bir evreyi tanımladığının altını çizen Ozan, bu kavram karmaşasının sağlık hakkı, yaşam hakkı, eğitim hakkı, barınma hakkı ve çalışma hakkı ihlallerine neden olduğunu vurguladı ve bu ihlallere dair katılımcıların katkısı ile bazı örnekleri açtı: HIV ile yaşayan yaşlıların bakım evlerine alınmaması, sağlık çalışanları tarafından uygulanan tecritler, sağlık raporları nedeniyle yurtlarda kalamayan öğrenciler, işyerlerinde çalışamayan insanlar bunlardan bazılarıydı. Ardından bir video üzerinden HIV ile yaşadığı düşünülen bir kişiye yönelik trafiğin ortasında uygulanan şiddeti izletti. Türkiye’de hâlâ birçok sağlık çalışanının, düzenli kullanılan HIV ilaçlarıyla HIV’in kanda belirlenemeyen seviyede kalmasının aktarım durumunu ortadan kaldırdığını (Belirlenemeyen=Bulaşmayan) bilmemesine dikkat çekti. Ozan, İstanbul Sözleşmesi’nde yer alan “Sağlık durumu ifadesiyle ayrımcılık yapılamaz,” hükmünün aslında HIV ile yaşayanlara da koruma içerebilecek bir hüküm olduğunu, uygulama alanı kurak kalsa da sözleşmenin yürürlükte kaldığı süre boyunca güvence vermiş olduğunu ve sözleşmenin feshi ile beraber tek atıfta bulunabilecekleri yeri de yitirmiş olduklarını hatırlattı.

• Oğulcan Yediveren, HIV'e sadece bir virüs olarak yaklaşmanın ötesine geçmenin önemini vurgulayan ve tarihsel ve toplumsal anlamlarıyla yeniden düşünmeyi öneren **“Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Anlatılar Bağlamında HIV'e Yeniden Bakmak”** sunumunu gerçekleştirdi. Yediveren, 80'lerde Türkiye'nin ilk kez HIV ile tanıştığını ve dönemin en baskın aktörleri olan devlet, medya ve uzmanlar tarafından panik ve korku dili ile ele alındığını açıkladı, gazetelerdeki haberleri inceledi. Bu dönemi, 1985'te ilk vakanın belirlendiği yıldan, 1992'de Murtaza Elgin'in ölümüne kadar bir periyod olarak ele alan Yediveren, HIV'e dair kurulan anlatıların sadece damgalayıcı ve ayrımcı bir dilden ibaret olmadığını, pek çok insanın hayatına doğrudan şiddet olarak döndüğünü ve Türk geleneğinin yalnızca tek eşli ve evlilik içi cinselliği meşru gören değer dünyasının Türkleri HIV'den koruduğu ve dolayısıyla HIV'in yalnızca yabancılar ve LGBTİ+'larda bulunacağını öğreten ulusal pedagojiyi de kurduğunu ifade etti. Toplumsal cinsiyet karşıtı anlatılarla sağlığa ilişkin zararlı anlatılar arasında “saf bir özü” koruma motivasyonunda ortaklaşma mevcuttu ve özellikle 2010'lu yıllardan itibaren Türkiye'de nüfus arttırıcı politikalara geçilmesi ile beraber; üreme ve neslin devamını sağlayan cinsellikler ile karşısında konumlanan ve sadece haz için yaşanan, üreme ile sonuçlanmayan cinsellikler ve bu cinselliklerin getirdiği “hastalıklar” ikiliği inşa edilmişti. Tüm bu anlatsal evrende İslamın eşcinselliği yasaklamasının biricik hikmeti “HIV'den korunmak” olarak işaretlenmiş ve tek eşlilik ile “HIV'den korunmak” arasında bağlantılar kurulmuştu. Oğulcan Yediveren buna karşılık *HIV Statümü Paylaşmak Zorunda Değilim* kampanyası gibi güçlü anlatılar inşa eden daha çok hamleye ihtiyacımız olduğunu ekledi.

grup çalışmaları ve bulguları

İki gün süren çalıştayda toplamda üç grup çalışması ve birden çok da tartışma çemberi gerçekleşmiştir. İlk günün sonunda, katılımcıların kendi çalışma alanlarında gözlemledikleri zararlı anlatıları ve bu anlatıların nasıl inşa edildiğini gözlemlemesi ve bu anlatılara karşı nasıl mücadele edilebileceğini tartışması hedeflenerek Berfin Atlı tarafından bir grup çalışması kurgulanmıştır. Katılımcılara sırasıyla numaralar verilmiş ve toplamda beş gruba ayrılmışlardır. Her gruptan bir not tutucu, bir de sözcü seçmeleri istenmiş ve sarı, yeşil ve mavi kağıtlar dağıtılarak bu renklerin hangi sorulara işaret ettiği açıklanmıştır:

Sarı:
Kendi alanlarınızda ne tür zararlı anlatılar görüyorsunuz?

Yeşil:
Bu anlatılar ne tür tekniklerle inşa ediliyor?

Pembe:
Toplumsal cinsiyet karşıtlığını beslediğini düşündüğünüz bu anlatılarla nasıl mücadele edebiliriz?

Yaklaşık 30 dakika gruplar kendi aralarında tartıştıktan sonra sözcüler sırasıyla grubu tartışma hatlarını özetleyen sunumlar gerçekleştirmişlerdir. Katılımcılar, **kendi alanlarında gözlemledikleri zararlı anlatılara aşağıdaki örnekleri vermişlerdir:**

- Normallikler ve normativiteye dayanan ve makul-makbul olanı tanımlayan anlatılar hem toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin hem de kendi topluluklarımıza da sızan anlatılar olarak işaret edilmiştir. Trans dışlayıcı radikal feminizmin yaslandığı kategorizasyonlar; trans normativite, fem-butç ikiliği, uyum sürecine dair pürüzsüz tahayyüller ve biyolojik referanslar yine verilen örneklerdendir.
- Kendi topluluklarımız içinde ideal cinselliklerin ve yaşanma biçimlerinin tarifleri, tek eşlilik ve çok eşliliğe dair dayatmacı tanımlar, zenofobi ile düşünülmesi gereken ırkçılık ve dışlama, fetişizm ve yaşçılığa dayanan anlatılar (yaşlı lubunyelerin görünmez kılınması), toplumsal estetik ve norm bedenlerin yüceltilmesi ve cinselliğin bu bedenler üzerinden kurgulanması üzerinden toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin bu tür söylemlerin birbirleri ile olan ilişkisini desteklediği ve büyütüğü tartışılmıştır.
- Kutsal aile anlatıları, trans çocuklara dair istismar kurguları, cinsiyetsiz tuvalet tartışmalarında görünür olan damgalama, seçim döneminde iktidarın da muhalefetin de sık sık dile getirdiği “LGBT’ci olmak” söylemi üzerinden artan suçlamalar, seçmenlerin siyasi erkek liderlerin eşleri üzerinden ürettiği güzellik normları.

- Göçmenlerin cinsel şiddetle ilişkilendirilmesi, “savaştan kaçıp gelen genç erkekler” söylemi, göçmen kadınların “ikinci eş” olarak pazarlandığı anlatılar. Alevilere dair inşa edilen enseste dayalı fanteziler, Kürt kadın siyasetçilere dönük artan cinsiyetçi söylemler.
- Özellikle Onur Yürüyüşlerine katılan başörtülü kadınların fotoğraflarının çeşitli tehdit ve hakaretlerle sosyal medyada dolaşıma sokulması, HIV ile yaşayan toplumun; hem HIV ile yaşamanın kendisinin hem de çok eşlilik ve seks işçiliğinin bir paket olarak sunulması bunlardan herhangi bir kategoriye ait kişinin stereotipleştirilmesi/klişeleştirilmesinin çok eşlilikle, seks işçiliğiyle ve eşcinsellikle damgalanması.
- Sivil toplum kuruluşlarının tekinsiz dış mihraklarla ilişkilendirilmesi, fonculuk ve karşısında konumlandırılan millilik-yerlilik düzeneği ve bunun sonucunda artan tehditler.
- Şiddetin ve şiddet gören kadınlar, LGBTİ+’lar ve mültecilerin temsil edilme tarzları.
- Büyük Aile Buluşmalarında kullanılan videolar ve sahne konuşmaları, özellikle “korkutucu deneyimler” yaşamış insanların tanıklıklarının öne çıkarıldığı anlatılar.

Katılımcılar, kendi alanlarında gözlemedikleri zararlı anlatıların aşağıdaki tekniklerle inşa edildiğini düşünmektedirler:

- Bilgilerin çarpıtılması, sahte argümanlar üretilmesi,
- Bilgilerin kimi zaman bizler tarafından da yeniden üretilebilecek ya da yaygınlaştırılacak forma getirilmesi,
- Tek tipleştirici şablonların kullanılması,
- İkilikler üretilmesi,
- Damgalama ve yanlış özellik atfetme,
- Kök anlatılara ve mitlere geri dönme, özellikle dini referanslarla bunu yapılandırma,
- Kanaat önderlerine referans verme,
- Distopik kıyamet anlatıları kullanma,
- Güvenlik tehditleri, korku, panik ve tehlike unsurları inşa etme,
- Duyguları harekete geçiren edebi ve kurmaca formlarından yararlanma,
- Normu ve kalıp yargıları üretme,

- Önceliklendirmeler ve konumlandırmalar,
- Abartma teknikleri,
- Dezenformasyon ve manipülasyon,
- Düşmanlaştırma, suçlulaştırma, kin ve nefrete sevk etme, nefret söylemi üretme,
- Komplo teorileri.

Katılımcılar bu anlatılar ve tekniklerle aşağıdaki yöntemlerle mücadele edebileceklerini düşünmektedirler:

- Kendimizi bu alanda yetkinleştirmek ve politika üretebilecek hale getirmek,
- Kapasitemizi arttırmak,
- Anlatıları analiz etme yöntemleri geliştirmek,
- Bunları tartışabileceğimiz alanlar kurmak,
- Anlatı gücü inşasında örnek olabilecek küresel hareketlere temas etmek,
- Doğru bilgileri dolaşıma sokma ve dezenformasyonla aktif mücadele,

- Etkili iletişim kampanyaları,
- Sosyal medyanın yaratıcı kullanımı (Podcast, vlog, TikTok, Signal, Telegram, Sohbet Odaları vs.)
- Dili sadeleştirmek ve duyguları harekete geçirecek yöntemler kullanmak,
- Bilimsellikte ısrarcı olmak fakat bilimsel bilgileri de anlaşılır kılmak,
- Veriye dayalı savunuculuk ve raporlamaları geliştirmek,
- Enternasyonal dayanışmalar örmek,
- Feminist ve queer tanıklıkları, biyografileri, otobiyografileri ve sözlü tarihleri yaygınlaştırmak,
- Sanatın yaratıcı gücünden faydalanmak,
- Şiddetsiz bir dil, eylem ve söylem benimsemek,
- Aktif medya taramaları ve hafıza çalışmaları yapmak,
- Toplumsal cinsiyet karşıtı aktörleri ve kaynaklarını tanımak, ifşa etmek,

- Bilgilendirme yayınları yapmak: web sitesi kurmak, broşürler, bildiriler, bloglar kullanmak,
- Organik buluşmalar örgütlemek.

Grup çalışmalarının çıktılarına bakıldığında; katılımcılar tarafından toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıların büyük ve genel bir çatı gibi düşünüldüğünü, bu çatının farklı ve yerleşmiş alanlarda dağınık, parçalı ve irili ufaklı birden fazla hikâye ile örüldüğünü görmek mümkündür. Bütünlüklü ve tutarlı büyük tek bir anlatsal çepere işaret edemeyen katılımcılar, birbirinin üstüne binen ve yer yer kesişen yer yer ise birbirine hiç temas etmeyen örnekler vermektedirler. Katılımcılar için bu örnekler, toplumsal cinsiyet karşıtlığına doğrudan denk gelmese de onları bu çatıya yaklaştıran ve varmalarını sağlayan patikalar gibidir. Özellikle teknikleri betimlerken ne kadar çok farklı anlatsal aracın kullanıldığını da fark ettiklerini ifade etmişlerdir. Yine grup çalışmalarının bulguları gösteriyor ki toplumsal cinsiyet karşıtı anlatıları ele almada derli toplu bir muhakeme yöntemi henüz gelişmemiştir. Meselenin kimi zaman kendileri için hâlâ muğlak ve soyut kaldığını ifade eden katılımcılar, aynı zamanda bu çalıştayda konuşulan izlekler üzerine daha önce bir çalışma yürütmediklerini, çalıştayın bu anlamda bir ilk olduğunu ve çok şey üzerine yeni düşünme hevesi yarattığını ifade etmişlerdir.

Çalıştayın ikinci gününde Mehmet Şenol'un kolaylaştırıcılığında sağlığa ilişkin anlatıları sorunsallaştıran bir grup çalışması gerçekleştirilmiştir. Yine aynı yöntem kullanılarak katılımcılar gruplara ayrılmış ve numaralandırılmıştır. Şenol, üç hat vererek gruplardan şu soruların cevapları üzerine tartışmalarını istemiştir:

- Sağlığa ilişkin zararlı anlatılar sizlerin kişisel yaşamınızda veya çalışma alanlarınızda ne tür algılar oluşturuyor ve bu kapsamda sizler ne tür tepkilerle karşılaşıyorsunuz?
- Sağlığa ilişkin ilham verici ve güçlü anlatı örnekleri aklınıza geliyor mu?
- Sağlığa ilişkin güçlendirici anlatıları nasıl kendi çalışmalarımıza dahil edebiliriz?

Katılımcılar, yürüttükleri grup çalışmaları sonucunda sağlığa ilişkin zararlı anlatıları kendi çalışma alanları ve gündelik yaşamları ile aşağıdaki gibi ele almışlardır:

- Diğer farklı psikolojik veya biyolojik sağlık evreleri hiç gündemleşmiyorken HIV odaklı ve damgalayıcı zararlı anlatılar üretilmesi,
- Sağlık kavramının "hiçbir sağlık sorununun olmayışı" olarak tarif edilmesi,

- Gerçek ve tutarlı bilginin sadece belirli bir uzman havuzu tarafından aktarılabilceği yanılgısı, konuşma otoritesinin eşitsiz dağılımı,
- Sağlık deneyimleri çoğunlukla çevresel olarak belirleniyorken HIV ile yaşayanların hikayelerinin bireyselleştirilmesi,
- Covid-19 pandemi sürecinde yayılan yanlış ve zararlı bilgilendirmeler ve aşı karşıtlığı,
- Reglin hastalık, kirlilik, utanç gibi kavramlarla ilişkilendirilmesi,
- AIDS'e dair sinema ve dizi evrenlerinin kurulma biçimleri,
- Beden utandırma hamleleri, şişman-zayıf ikilikleri,
- Askerlik süreçlerindeki “çürük” raporları,
- Kadınlar üzerinde görünür olan emzirme ve “normal doğum” baskısı,
- Madde kullanım bozukluklarının ele alınma tarzı ve kötücül “bağımlılık” anlatıları,
- HPV'nin çok eşlilikle ilişkilendirilmesi,
- Psikolojik destek alan insanların bu anlatılardan zarar görmesi,
- Bu anlatılar sebebiyle kişilerin ayrımcılığa maruz kalarak sağlık hizmetlerine erişememesi,

- Üreme odaklı sağlık politikalarının; kürtaj, spiral, doğum kontrol hapi gibi gebelik önleyici araçlara erişimi zorlaştırması,
- Biyolojik saat örneği üzerinden verilen doğurganlık anlatıları,
- Down sendromlu çocuklara dair “özel çocuklar” söylemi,
- Menopoza dair anlatılar ve her şeyin sonuymuş gibi ele alınması,
- Dizilerde yaygınlaştırılan ve normalleştirilen bakirelik testi sahneleri,
- Bu anlatılar sonucunda interseks bedenlere yönelik rıza dışı cinsiyet tayini operasyonlarının yaygınlaşması.

Katılımcılar, sağlığa ilişkin ilham verici ve güçlü anlatı örneklerini aşağıdaki gibi sıralamışlardır:

- Özellikle hukuki kazanımlar ve kararların ön plana çıkarıldığı haberler,
- HPV aşısı bedeli iadesi,
- Gönüllü test ve danışmanlık merkezlerinin broşürleri,
- LGBTİ+ ve kadın sağlığına yönelik platformların yayınları,
- *HIV Statümü Paylaşmak Zorunda Değilim* gibi kampanya örnekleri,

- Netflix, Stream yayınları, podcastler ve farklı medya araçları ile ruh sağlığına dair belirli bir bilincin oluşması,
- Kişisel deneyimlerin bloglaşması ve kitaplaşması.

Katılımcılar, sağlığa ilişkin güçlendirici anlatıları aşağıdaki yollarla kendi çalışmalarına dahil edebileceklerini ifade etmişlerdir:

- Anayasa Mahkemesinin bazı olumlu kararlarının içerdiği kimi emsal ifadeler yaygınlaştırılabilir,
- Damgalamadan bahseden bilirkişi raporları yaygınlaştırılabilir (Hacettepe Üniversitesi örneği verildi),
- B=B aktivizmini yaygınlaştırmak ve politika belgelerimize dahil etmek,
- Güçlendirici kişisel deneyimlerin ön plana çıkarıldığı mecralar yaratmak,
- Sosyal medyada ve iletişim kampanyalarında güçlendirici biyografileri yaygınlaştırmak,
- HPV ve HIV ile yaşayan yeni aile tahayyüllerini dolaşıma sokmak,
- Savunuculuğu bu alandan yaygınlaştırmak ve kampanyalar üretmek,

- Felaket senaryoları yerine olumlu gazete haberleri için iş birliği yapmak,
- Medya taramaları ile çeşitli izlemeler yapmak ve hak ihlallerini görünürleştirmek.

Grup çalışmasının bulgularına bakıldığında katılımcıların sağlığa dair çok fazla olumsuz anlatı tespit ettikleri ve bunu fark etmekte daha başarılı oldukları söylenebilmektedir. Aynı zamanda bu anlatıları değiştirmek ve yerine güçlendirici, olumlu anlatıları koyabilmek konusunda genel bir eksikliğe işaret etmek de mümkündür. Aynı zamanda katılımcılar doğrudan sağlıkla ilişkili olmayan pek çok unsurun aslında hem toplumsal alanda hem de çeşitli aktörler eliyle zorla sağlığın konusu haline getirildiğini fark etmişlerdir. Bunun sonucunda marjinalleştirilmek istenen pek çok toplumsal grubun “sağlıksızlıkla” damgalandığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, kendi çalışma alanlarına bu meseleyi dahil etmenin yollarını daha genel ve kolektif yöntemler üzerinden betimlemekte, spesifik olarak kendi çalışma alanları ile doğrudan bağını kuracak hamleleri bulmakta biraz zorlanmaktadır.

swot analizi

Gün sonunda, Oğulcan Yediveren ve Berfin Atlı'nın kolaylaştırıcılığında ittifak oluşturmaya dair bir SWOT analizi gerçekleştirildi. Bu analizde olası bir ittifak zemini yaratabilmek amaç olarak ortaya konuldu ve bunun riskleri, fırsatları, gerçekleşmesini sağlayabilecek güçlü yanlar ve gerçekleşmesinin önündeki zayıf yanlar, tehditler katılımcılarla beraber derinlemesine tartışıldı. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere ve anlatılara karşı hareketler arası oluşabilecek bir ittifakın SWOT bulguları aşağıdaki gibidir:

İttifakımızı Sağlamlaştırabilecek Güçlü Yanlarımız

- Farklılıklarımız,
- Dinamizmimiz ve enerjimiz,
- Taleplerimizin ortaklığı,
- Birikimimiz, tarihsel geleneğimiz ve deneyimlerimiz,
- Çalışma alanlarımızın özgünlüğü ve benzersizliği,
- Riskli koşullara ve değişen gündemlere hızla uyum sağlamamız ve becerimiz,
- Örgütlülüğümüz,
- Yaratıcılığımız ve dilimiz,
- Eleştireliliğimiz,
- Kesişimsellikte ve kapsayıcılıkta ısrarımız,

- Hak temelli kavrayışımız,
- Tepkiselliğimiz ve eylemselliğimiz,
- Ortak aksiyon alabilmemiz ve ortak gündemler yaratabilmemiz,
- Saha ve alan bilgimiz,
- Entelektüel birikimimiz,

İttifakımızı Tıkayabilecek Zayıf Yanlarımız

- Politikadan ve siyasetten dışlanmamız,
- Finans ve kaynak sıkıntımız,
- İnsan kaynağını sürdürülebilir kılamayıpımız,
- Ayrışmalarımız üzerine düşünmekten kaçmamız,
- Deneyim okullarımızı ağırlıklı Avrupa'da aramamız,
- Tepkiselliğimiz,
- Çeşitliliğimizin zaman zaman krizler doğurması,
- Belleğimizi ve hafızamızı aktarmakta tıkanmamız,
- Savunmacı reflekslerimiz,

- Tepki koymakta bazen geç kalışımız,
- Yeni söz kurmaktaki ataletimiz,
- İş birliği yapmaya çalıştığımız alanların heteronormatifliği,
- Gündem yaratamamak ve bizim için yaratılan gündemlere tepki koymak,
- Stratejik ittifaklar geliştirmekte ataletimiz,
- Birikimimizi ve sözümüzü toplumsallaştıramamamız, kitleselleştirememiz,
- Sınıf perspektifimizin eksikliği ve örgütlenmemizin orta sınıfta sıkışması,

İttifakımız Önündeki Tehditler

- Parasızlık ve azalan kaynaklar,
- Çalışma alanlarımızın fon verenler tarafından riskli bulunması,
- Alamadığımız kaynakların toplumsal cinsiyet karşıtı bloklara akması,
- Derinleşen yoksulluk ve ekonomik kriz,
- Derneklerimizin kapatılma riski,

- Anayasa değişikliği gündemi,
- İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması,
- Deprem ve afetler,
- İklim değişikliği,
- Artan transfobi,
- Topluluklarla aktivistlerin arasında artan mesafe,
- Topluluklarımızda artan madde kullanım bozuklukları,
- Özellikle Kürt illerinde görünür olan savaş koşulları,
- Tehdit aramaları ve mektupları, güvenliğimiz,
- Yargı tacizleri,
- Polis şiddeti,
- KHK'lar,
- Cezasızlık politikaları,
- Sokaklarda uzun zamandır etkili protestolar gerçekleştirilememişimiz,
- İktidar karşısında muhalefetin de dağınıklığı, parçalılığı ve zayıflığı,
- Göçmen düşmanlığı ve geri gönderme merkezleri.

İttifakımız için Fırsatlar

- Dayanışma deneyimlerimiz,
- Çoklu krizleri lehimize çevirebiliriz,
- Hiçbir zaman bu kadar konuşulmadık, gündemde olmamızı değerlendirebiliriz,
- Genç ve kontrol edemediğimiz yeni bir kitlemiz var,
- Ortak bir dil kurabilme potansiyelimiz,
- Lubunya diasporası,
- Dijitalleşme ve teknoloji, sosyal medya çeşitliliği,
- Yerel seçimler aracılığı ile daha fazla politika yapmaya alan açabiliriz,
- Artan baskının içinde barındırabileceği patlamalar,
- Yeni aktivizm yapma biçimlerini, örgütlenme yöntemlerini keşfetmek zorunda olmamız.

SWOT analizinin bulgularına bakıldığında, katılımcılar tehditleri fırsatlara oranla daha çok tanımlayabilmekte ve riskler, fırsatlardan daha ağır basmaktadır. Türkiye'deki aktivistler ve hareketler olası bir ittifaka yarayabilecek güçlü özelliklerini belirtirken bunlardan bazılarını da zayıf özellikler olarak işaretlemiş ve dört kategoriyi birbirinden keskince ayıramamış, iç içe geçen dinamikler olarak kavramışlardır. Aynı zamanda seçim sonrası yapılan bu buluşmada özeleştirel bir perspektifte daha çok ısrarcı oldukları da göze çarpmaktadır. Katılımcılardan bu fırsat ve tehditlerden hangilerini kontrol edebilecekleri ve hangilerinin kontrolleri dışında olduğunu düşünmeleri istendiğinde sık sık karmaşa yaşamışlardır. Özellikle burada sıralanan pek çok başlık seçim sonuçlarına ve seçim dönemine ilişkin değerlendirmelerine de referans vermektedir. Çünkü katılımcılar tarafından sadece toplumsal cinsiyet karşıtı blokla mücadele etmeye yönelik bir ittifaka dair, daha ötesinde bir ihtiyaç da dile getirilmiştir. Ancak son kertede katılımcıların ezici çoğunluğu dayanışma ağları ve platformlarının bir adım ötesine giderek yeni ittifaklar kurma ihtiyaçlarında ortaklaşmışlardır. Son olarak SWOT analizi sonucunda ittifak geliştirmeye ilişkin katılımcılar tarafından dile getirilen bazı pratik önerilerden de söz etmek gerekir:

- Bu geniş toplumla düzenli ve tematik buluşmalar örgütlemek,
- Başka ülkelerde toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin seyirini izleyebilmek için konuk aktivistler, yazarlar, gazeteciler ve sanatçılarla online ve fiziki buluşmalar örgütlemek,

- Birbirimizden haberdar olabildiğimiz ve mevcut gündemleri analiz ettiğimiz alanlar yaratmak,
- Birbirimizi tanımaya, çalışma alanlarımızı görmeye dair diyaloglarımızı güçlendirebileceğimiz mecralar inşa etmek, sadece basın bildirimlerimizi ya da raporlarımızı takip etmemek, telefon buluşmaları, kahve buluşmaları gibi formlarla duygusal durumumuzu ve esenliğimizi de takipte kalmak,
- Yeni bir sinerji alanı yaratabilmek, iş birliklerimizi ve ortak, ittifaklı projeleri arttırmak,
- Atıl kalmış ve eskimiş ya da sönmüş dayanışma ağlarımızdan neler öğrendiğimize dönüp bakmak ve ittifakımızın araçlarını yeniden kurgulamak,
- İttifakımızı somutlaştırmak adına ortak söz üretmeye çalışmak ve bizi bir araya getiren harcı bu ortak söz kurma pratiği ile yoğurmak,
- Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler ve anlatı değişikliğine yönelik kapasitemizi geliştirecek adımlar atmak, okuma çemberleri yapmak, uluslararası ağlardan ve deneyimlerden faydalanmak, eğitimler organize etmek, sanat ve aktivizm arasında yeni köprüler kurmak,
- Daralan sivil alan karşısında bütün bunları bölgesel adaleti gözeterek yapmak, pratiklerimizin mekanlarını ve yerlerini kırsala da kaydırmak ve yerelde daha sık bir araya gelişler örgütlemek.

SONUÇ

Yaklaşık 1 seneye yayılan projenin uygulanma ve sona erme sürecinde tahmin edilebileceği üzere pek çok politik gelişme yaşanmış ve bu raporda hepsine yer verilememiştir. Bu anlamda projenin toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerle yeni mücadele yollarını ararken ve ittifaklar geliştirirken bir başlangıç adımı olduğu, çok boyutlu, katmanlı ve karmaşık bir sürecin ancak kısmi bir manzarasını sunabildiği unutulmamalıdır. Nitekim sonuç yerine elimizdeki bulgulara bakarak şunları söylemek mümkündür:

- Türkiye’de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler daha dağınık ve parçalı görünen hamlelerle kendisini yapılandırmaya başlamış fakat yine de kendine has dinamiklerle küresel toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerle hem benzeşmekte hem de onlardan kopuş yaşamaktadır.
- Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere karşı bir ittifak girişimine sıcak baktığı ve ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Ancak bunun raporda da değinildiği üzere bazı zorluk ve sınırlılıkları da mevcuttur. Aktivistler ve insan hakları savunucuları, nelerden, nasıl muzdarip olduklarının farkında, bunların hayatlarına hangi formlarda şiddet olarak döndüklerini bilmekte fakat bunlarla baş etme mekanizmalarını farklılaşan ve çeşitlenen yöntemlerle örmektedirler.
- Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının; toplumsal cinsiyet karşıtı hareketleri ve aktörlerini daha fazla tanımaya, anlatılarını analiz etmeye, kapasitelerini geliştirmeye ve uluslararası benzer hareketlerle mücadele eden topluluklara daha çok temas etmeye ihtiyaçları bulunmaktadır. Kavramsal ve tarihsel bir karmaşa kendisini hissettirmiş, kimi zaman meselenin kendisi çok soyut bulunmuş kimi zaman ise daha yapısal bir analize ihtiyaç duyulduğu dile getirilmiştir.

- Ekonomik kriz, seçim dönemi, doğal afetler, artan baskı, savaş koşulları, azalan finansal kaynaklar, belirsizlik ve daralan sivil alan; aktivistlerin toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerle mücadele yolları için önerilerini hayata geçirmeyi zorlaştırmaktadır. Ancak buna rağmen alternatif yöntemleri aramaktaki ısrarları sürmektedir.
- Özellikle anlatı gücü inşası; görsel ve işitsel düzenekler, sosyal medya ve iletişim kampanyaları, yazılı ve sesli yayınlarla beraber düşünülmüş, sanat ile aktivizm arasında somut bağlantılar kurulamamıştır. Bunda sanatın Türkiye’de sermaye ile doğrudan ilişkisi ve herkes için erişilebilir olmamasının etkisi de akla getirilmelidir.
- Yeni ittifakların bagajında; farklı hareketlerin birbirlerine dair itirazlarının, kırgınlıklarının, geçmiş ve güncel krizlerin ve sitemlerin, yani politik görüşler kadar kolektif duyguların da taşındığı unutulmamalıdır.
- Bir önemli bulgu da özellikle seçim dönemi sonrası Türkiye’deki sivil alanda görünen özeleştirel perspektiftir. Katılımcılar hem geçmiş hem de güncel pratik ve eylemliliklerini, kendilerine ve örgütlenmelerine dair yeni sorgulama alanları açarak değerlendirmişlerdir.
- Katılımcıların kendi alanlarından getirdikleri anlatısal örnekler, doğrudan toplumsal cinsiyet karşıtlığına denk gelmese bile toplumsal cinsiyet karşıtlığını ören ve destekleyen, dolayısıyla da aktörlerin yararlanabileceği bazı mozaiklere benzemektedir. Bu mozaiklerin birlikte okunması kadar dağılmasına ve çeşitlenmesine izin vermek, tek bir hatta indirgememeye özen göstermek önemlidir.

kaynakça

- Björninen, S., Hatavara, M., & Mäkelä, M. (2020). Narrative as social action: a narratological approach to story, discourse and positioning in political storytelling, *International Journal of Social Research Methodology*, DOI: 10.1080/13645579.2020.1721971
- Bamberg, M. (2019). "Narrative analysis: An integrative approach. An Integrative Approach: Small stories and narrative practices" *Qualitative Analysis: Eight Approaches for the Social Sciences*, eds. Järvinen, Margaretha & Mik-Meyer, Nanna, pp. 243-264. Sage.
- Corredor, E. S. (2019). "Unpacking 'Gender Ideology' and the Global Right's Antigender Countermovement", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, s. 613–638.
- Kuhar, R. ve Paternotte, D. (2017). "The anti-gender movement in comparative perspective", R. Kuhar ve D. Paternotte (ed.), *Anti-Gender Campaigns in Europe*, New York: Rowman & Littlefield International Ltd, s. 253-272.
- Şahin, M. (2020). Dünyada Toplumsal Cinsiyet Karşıtı (Anti-Gender) Hareketler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (3), 654-670. DOI: 10.32709/akusosbil.736397.
- Fatma Yavuz (2023, 12 Ocak). "Başörtülüler ile LGBTİQA+'lar karşı karşıya getirilmek isteniyor!", YouTube. 20 Kasım 2023 tarihinde erişildi. <https://www.youtube.com/watch?v=xya-6g2WTKvk>

- Büyük Aile Platformu, “Hakkımızda” 13 Kasım 2023 tarihinde erişildi. <https://www.buyukaileplatformu.org/hakkimizda/>
- Kaos GL (2023, 17 Eylül). “Büyük Hayat Buluşması”. 2 Kasım 2023 tarihinde erişildi. <https://www.youtube.com/watch?v=bQ5fR-nmSR4>
- Kaos GL (2023, 3 Kasım). “Hayatlarımız Ailenize Sığmaz’ kampanyası başladı: LGBTİ+ düşmanlığına hayır!”. 5 Kasım 2023 tarihinde erişildi. <https://kaosgl.org/haber/hayatlarimiz-a-ilenize-sigmaz-kampanyasi-basladi-lgbti-dusmanligina-hayir>
- T24 Haber (2023, 23 Eylül). “KAOS GL’den kamu spotu: Ayrımcılığa, baskıya, şiddete, nefrete karşı el ele!”, Dailymotion. 30 Ekim 2023 tarihinde erişildi. <https://www.dailymotion.com/video/x8o9n1h>
- feminist gündem [@feministgundem]. (2023, 6 Ekim). “Elimizi uzatmaya da uzatılan eli tutmaya da devam edeceğiz. Ayrımcılığa, baskıya, şiddete, nefrete karşı el ele!” [Tweet]. Twitter. 1 Kasım 2023 tarihinde erişildi. <https://twitter.com/feministgundem/status/1710341479028142434>
- Tar, Y. (2022, 31 Mart). “LGBTİ+ Hareketinde Barışın Patikaları (1): Adı Konmamış Bu Savaşta...” DEMOS Araştırma Derneği. 15 Ağustos 2023 tarihinde erişildi. <https://demos.org.tr/lgbti-hareketinde-barisin-patikalari-1-adi-konmamis-bu-savasta/>

- Daily Islamist [@dailyislamist]. (2022, 26 Haziran). “Havle Kadın Derneği, Kur’an ayetlerini referans göstererek ‘hem LGBT’li hem Müslüman olunabileceği’ iddiasıyla bir bildiri yayınladı.” [Tweet]. Twitter. 1 Ekim 2023 tarihinde erişildi. <https://twitter.com/dailyislamist/status/1541108243275153408>
- HIV statümü paylaşmak zorunda değilim. (2019, 2 Aralık). Instela. 23 Kasım 2023 tarihinde erişildi. <https://tr.instela.com/hiv-statumu-paylasmak-zorunda-degilim--104309446>
- ŞOKOPOP (2022, 24 Aralık). “Murti: Türkiye’nin AIDS Paniği ile İmtihanı (%100 Tetikleyici İçerir). 1 Ekim 2023 tarihinde erişildi. <https://www.youtube.com/watch?v=torak37jmws>
- LİSTAG Derneği. 20 Kasım 2023 tarihinde erişildi. <https://listag.org/>
- Galader. 20 Kasım 2023 tarihinde erişildi. <https://galader.org/>
- Lambdaistanbul. 20 Kasım 2023 tarihinde erişildi. <https://lambdaistanbul.org/>

proje albümü

